

Desuden indeholder siden en lang række links til diverse artikler, til lovgivning på området og til andre bredere arbejdsopgaver.

I forbindelse med bogens tilblivelse er der truffet et valg om udeladelse af skønlitterær litteratur. Til gengæld giver hjemmesiden inspiration til videre specifik læsning om emnet.

Bogens tema er naturligvis udsprunget af forfatternes fælles interesse for fodbold, men samtidig har vi med dette ønsket at skabe mulighed for et naturligt samarbejde mellem samfundsfag og engelsk. Endvidere er temaet yderst relevant i forlængelse

af den påbegyndte politiske diskussion i Danmark om en eventuel indførelse af et hooliganregister.

Tak til Annette for at gide og høre om hooliganismens mange aspekter og til Gustav, Laura og Martha for jeres forståelse for de mange timer foran pc-skærmen samt tak til Thøger for interesseret tilbagemelding i den spæde start.

Også tak til Kjeld Mazanti Sørensen for god sparring og bistand i bogens afsluttede fase.

God fornøjelse.

Fodboldens fascination

21 hooligans har fået dødsstraf

21 fodbold-hooligans er blevet tildelt dødsstraf efter fodboldtragedien i Egypten sidste år.

74 fodboldfans blev dræbt under uroligheder efter en kamp mellem Al-Masry og Al-Ahly i februar sidste år, og det har nu ført til, at 21 uromagere er blevet dømt til døden.

Urolighederne fandt sted på Port Said Stadion, efter at Al-Masry besejrede Al-Ahly med 3-1.

Da opgøret blev fløjtet af, stormede Al-Masry-tilhængerne ind på banen, og under de efterfølgende tumulter blev 74 mennesker dræbt.

Ifølge Reuters har en egyptisk domstol nu idømt 21 personer til døden, efter at de er blevet fundet skyldige i at have deltaget i volden, der førte til de tragiske dødsfald.

Dommen har ifølge flere nyhedsbureauer ført til voldsomme uroligheder mellem politi og demonstranter ved det fængsel i Port Said, hvor de dømte er indsat.

I kølvandet på tragedien blev sikkerhedsstyrkerne på stadion udsat for massiv kritik for ikke at gøre tilstrækkeligt for at stoppe balladen.

Kilde: <http://onside.dk/oevrige-ligaer/21-hooligans-har-faaet-doedsstraf>

Med en sådan, for mange genkendelig, fascination af fodbolden er det på en og samme tid bemærkelsesværdigt og paradoksalt, at man relativt ofte i forbindelse med netop fodbold oplever en så absurd og anti-yndefuld afstumpethed i form af vold. Et fænomen døbt hooliganisme.

Hvad er en hooligan?

Tæsk giver livet værdi!

Således lød overskriften i Berlingske Tidende i en artikel¹ i det forgangne år. Artiklen omhandlede den såkaldte nye type hooligans og deres nærmest militaristisk planlagte voldelige aktioner. Ekspert i supporterkultur *Kristian Rasmussen*, der har forsket i fænomenet, citeres i artiklen for følgende udsagn;

.....
Jeg tror, der kommer flere og flere, fordi mange finder en form for identitet i grupperne. De oplever et fællesskab, hvor de står sammen om at udradere fjenden.²

Endvidere siger Kristian Rasmussen, at hooliganmiljøerne er særdeles lukkede og nærmest umulige at komme ind i for uindviede.

.....
Det minder om lukkede religiøse miljøer, hvor der er en viden, som kun de indviede har.³

"Det er stammekrig for rigtige mænd", udtaler den anonyme 'Peter' – et erfarent medlem af hooligan-gruppen *South Side United*. 'Peter' mener, at de kæmper for

Brøndby IF – både på og uden for stadion. 'Peter' forsætter;

.....
...det er adrenalinen, der driver værket....
Det hele stiger i hovedet og det spænder i brystet og over det hele. Og så er det bare med at komme frem i en fart, så man kan stå i forreste række. Det er det vigtigste.⁴

Også politiet giver ved flere lejligheder deres besyv med, når de fanatiske supportergrupper skal karakteriseres. Således udtaler vicepolitidirektør i Københavns Politi, *Per Kjærgaard Møller*;

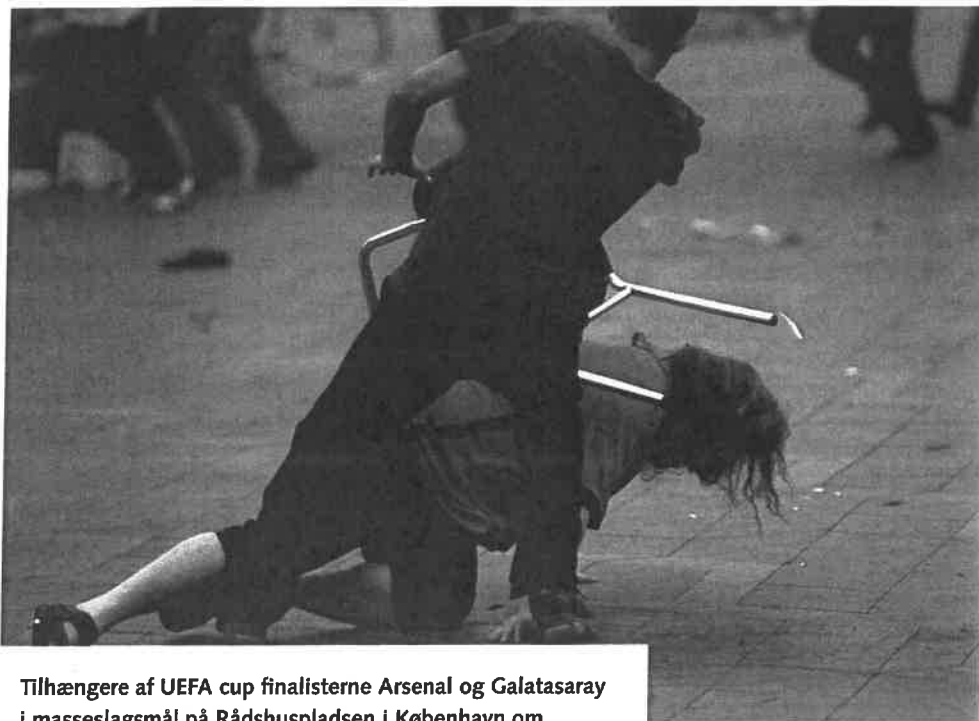
.....
Det er enormt organiseret. Det er ligesom gladiatorkampe. Det her er folk, der accepterer at udøve vold mod hinanden. De har deres egen 'superliga', der drejer sig om, hvem der fører på point i forhold til de slagsmål de deltager i.⁵

En anonym Brøndby-tilhænger bekræfter reelt *Per Kjærgaards* udtalelse ved;

.....
I bund og grund handler det om at ydmyge de andre. For udenforstående virker det sikkert perverst og dyrisk. For os handler det om stolthed og ære."⁶

Et medlem af Brøndby-fraktionen *Suburban Casuals* siger:

.....
Vi er drevet af sammenholdet, af at være de bedste og farligste. Det er ligesom juleaften, når vi skal møde FCK... Så skal vi ud at vise, at vi kan jage dem ud af deres

Tilhængere af UEFA cup finalisterne Arsenal og Galatasaray i masseslagsmål på Rådshuspladsen i København om eftermiddagen før kampen i Parken.

Kilde: Polfoto.

eget område." Og videre; "Det kick man får, fordi man risikerer en på hovedet. Det er det, der driver os.⁷

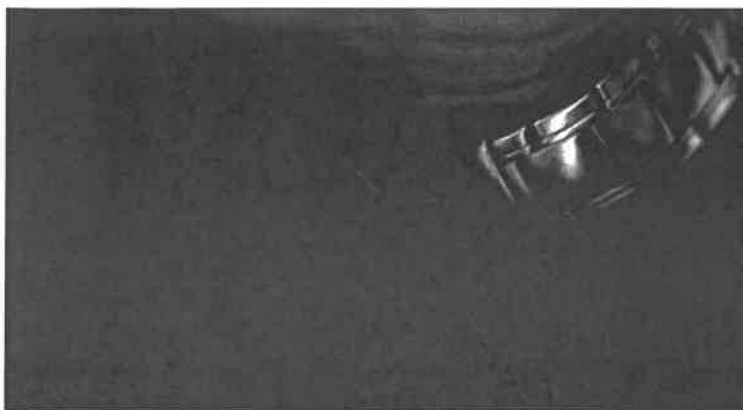
Vi kunne stoppe her og konkludere, at hooliganisme 'bare' er et fænomen, der udøves af en lille ubetydelig skare med vold som et fælles tema. Så ville vi nøjes med at se på fænomenet på individ- og gruppeniveau, og dermed enkelt tilfælde af voldelige udskejelser i forbindelse med fodboldkampe begået af enkeltpersoner og smågrupper.

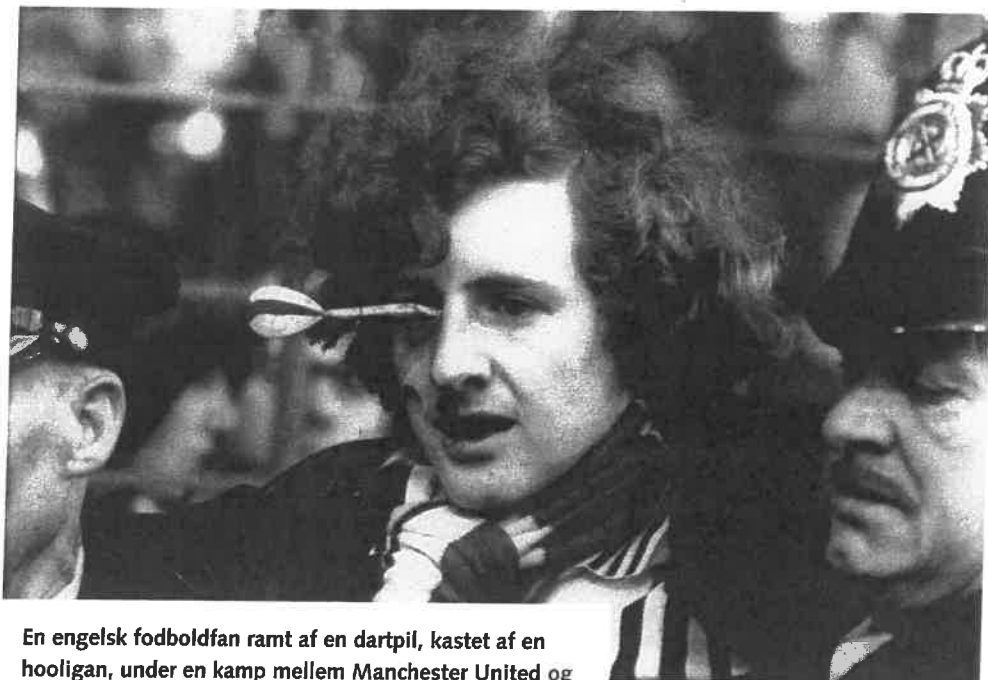
Pointen her er dog den, at nok er der tale om vold, men det er vigtigt at forstå dette komplekse begreb som mere end bare vold. Vi burde nok snarere diskutere og forholde os til det på et mere overord-

net samfundsniveau. Altså, at hooliganisme måske er et produkt af vores samfund.

Hooliganismen er muligvis symptom på en eksistentiel tomhed og ligegyldighed, som på flere måder desværre præger menneskers liv i det senmoderne samfund. Reelt kunne man sidestille hooliganisme-problematikken med fænomener som cutting, 'bump-fights', train-surfing, happy slapping, hate crime etc. Alt sammen fænomener, der på mange måder handler om personer, der ikke kan mærke livet – er usikre eller på anden måde ikke magter tilværelsens trivialitet eller mangfoldigheden af valgmuligheder.

Når hooliganismen betragtes fra denne synsvinkel, er der ikke tale om et forsvar for fænomenet, men snarere et forsøg på at

En engelsk fodboldfan ramt af en dartpil, kastet af en hooligan, under en kamp mellem Manchester United og Liverpool 26/2 1978.

Kilde: Polfoto.

nuancere problematikken. I stedet for kun at betragte disse personer som voldsmænd skal de også ses som mennesker, der i stor stil keder sig eller ikke føler, de slår til i forhold til det normale omkringliggende samfunds normsæt. Om adfærden blandt disse yderliggående grupperinger således skyldes kedsomhed eller i lige så høj grad skal søges forklaret ud fra et stigende fravær af forståelse for almene samfundsmæssige normer og spilleregler i al almindelighed vil vi ikke konkludere på, men lade stå åben for den senere analyse og for en mere overordnet diskussion om holdninger og tro.

Hooliganisme - et historisk rids

Det er svært at opstille en endegyldig definition på fænomenet. Ifølge diverse opslagsværker kan man definere en hooligan som:

.....
A noisy rough person, who causes trouble by fighting, breaking things etc.⁸

.....
One of a gang of disorderly persons making disturbances in the streets or other public places.⁹

Ingen af disse definitioner er imidlertid helt tilfredsstillende, idet der med den

samfundsmæssige udvikling er sket markante ændringer mht. hooliganfænomenet – bl.a. fra de traditionelle hooligans til grupperinger som *skinheads* og videre til '*ultras*' og '*casuals*'.

På de kommende sider indkredses fænomenet yderligere ved at se på dets historiske udvikling. Volden i relation til sportsbegivenheder har eksisteret siden sportens oprindelse, men vores fokus vil primært ligge på hooliganismens udvikling siden 1960'erne, hvor det begyndte at blive et mærkbart samfundsmæssigt problem.

Udviklingen af den fodboldhooliganisme, vi kender i dag, startede i begyndelsen af 1960'erne og var overvejende et fænomen, der opstod i det engelske samfund. Mange forskere inden for dette område finder det rimeligt at hævde, at strukturelle forandringer i arbejderklassen spiller en væsentlig rolle i forsøget på at forklare udviklingen af fodboldkulturen i 1960'erne. Den nye struktur skyldtes primært den voksende rigdom og flere valgmuligheder i livet, specielt blandt de faglærte arbejdere. Et stigende antal medlemmer af den mere 'respektable' del af arbejderklassen blev nu mere orienterede mod hjemmefronten og blev samtidig mere forbrugsorienterede. I stedet for at gå til lørdagens kamp tog en stadig større del af arbejderklassens mænd nu familien med på udflugt i den nye bil og så fodboldkampen i tv om aftenen.

Samtidig med denne udvikling begyndte unge mænd fra den mere barske del af arbejderklassen (dvs. primært den ufaglærte del) at blive tiltrukket af de forskellige fodboldkampe, primært fordi disse nu blev 'markedsført' som steder, hvor slagsmål jævnligt fandt sted. Mediernes fokus på fænomenet voksede nu – ikke mindst fordi England selv skulle afholde VM i

1966. Flere og flere episoder med voldelige fodboldfans så imidlertid dagens lys i perioden. Langt størstedelen fandt sted i England, og det er reelt først i løbet af 1980'erne, at hooliganproblemet breder sig til andre lande.

De voksende problemer med hooliganepisoder tog til i styrke op gennem 1960'erne. En af konsekvenserne heraf var, at de engelske myndigheder begyndte at opføre hegn på stadions for at adskille holdenes fangrupper.

Det var ofte de unge og de mest fanatiske fans, der stod bag det ene mål med deres rivaler i den modsatte målende. Myndighedernes forsøg på inddæmning af problemet via opsætning af hegn resulterede for det første i en intensivering af rivaliseringen, da der nu for alvor kunne tales om territorier. For det andet havde det den effekt, at fansene begyndte at søge konfrontationerne uden for stadionområderne – fx ved jernbanestationerne.

Flere ser udviklingen i perioden som en direkte reaktion fra visse grupper i samfundet på den professionalisering og kommercialisering, spillet i sig selv blev udsat for i perioden. Den engelske hooliganforsker, *Ian R. Taylor* beskriver konsekvenserne af den stigende professionalisering således;

.....
...destroyed the illusion of participation by working-class fans, opening out a clear cultural gulf between footballers and their following. This had given rise to a 'subcultural rump' dedicated to obstructing where possible the professionalisation of the game and its transformation into a spectacle, passively... 'consumers'.¹⁰

Taylor hævder altså, at mange reagerede på udviklingen, fordi der nu blev længere mellem spillerne, klubbernes ledelse og dem selv. Endvidere, skriver Taylor, skete der også i perioden et skift fra at arbejderklassens drenge gik til fodboldkampe med deres fædre til;

...from the 1960s onwards, they began increasingly to go to matches in the company solely of lads of their own age.¹¹

Skinheads

Endnu et centralt udviklingsaspekt i 1960'erne var fremkomsten af skinheads. Ifølge flere teoretikere blev skinheadfænomenet synonymt med fodboldhooliganisme i slutningen af 1960'erne. Perioden markerede således et vendepunkt for engelsk fodbold, og på den måde fodbold blev set på af offentligheden.

Skinheadbevægelsen havde klart rødder i arbejderklassen, og medlemmernes opførsel kunne ses som en hyldest til de hårde og rå traditioner i arbejderklassen. Med deres kronragede fremtoning og de såkaldte Doc Martens-støvler signalerede de hårdhed, styrke og nærmest brutalitet. Deres værdier handlede om voldelig maskulinitet, loyalitet over for det lokale samfund og modstand mod udefrakommende. Deres råhed kunne ses som et symbolsk forsvar for den lavere del af arbejderklassen. Det skal dog understreges, at skinheadbevægelsen ikke skabte fodboldhooliganismen. Men de forstærkede solidariteten blandt tilskuerne bag målene, og de blev reelt et synonym for hooliganismen i perioden.

I 1970'erne blev det mere og mere almindeligt, at fodboldsupportere blev eskorteret fra jernbanestationen til stadion af politiet for at undgå voldelige sammenstød. I denne periode fik *Manchester United's* og *Chelsea's* fans prædikatet: Englands værste hooligans. Når Manchester United spillede hjemme, var det '*The Red Army*', der besatte området bag det ene mål (*The Stretford End*). En journalist fra den engelske avis '*The Observer*' skrev;

The Stretford End...is a kind of academy of violence, where promising young fans can study the arts of intimidation.¹²

Op gennem 1980'erne fortsatte fodboldhooliganismen sin eskalerende udvikling fra de sidste to årtier. Hooliganismen foregik på alle niveauer i England. Både den daværende 1. division og de lavere divisioner, var ramt af fænomenet. De engelske fans ødelæggelser og voldshandlinger blev 'eksporteret' til flere steder i Europa – også uden at engelske fans var involverede.

Since the 1970s, the problem of football hooliganism has come to be widely considered in Europe, indeed the world at large, as solely or mainly an English 'disease'. Up until the early 1980's, there was, indeed, considerable justification for such a view. ...More particularly, in the late 1970s and early 1980s the problem of football hooliganism began to spread, coming to take on more and more the dimension of a pan-European phenomenon. West German fans, for example, began to rival the violent and vandalistic exploits of their counterparts in England,

and Dutch fans even began to copy the English penchant (tilbøjelighed til) for behaving violently abroad.¹³

Heysel-katastrofen

Et af de mest tragiske eksempler på at engelske fans er gået amok, er Heysel-katastrofen i 1985, hvor *Liverpool*-fans var den primære årsag til, at 39 mennesker mistede livet, da de under den europæiske mesterholdsfinale mellem Liverpool og de italienske mestre fra *Juventus* pressede så voldsomt mod afskærmningerne, at mange italienske fans blev dræbt.

Umiddelbart var det dog ikke så meget det stigende antal sammenstød, der vakte den største bekymring, men derimod de forskellige sammenstøds voksende voldelighed. Hooligansammenstødene var blevet mere voldelige og udgjorde nu i stigende grad en reel risiko for dødsopfre.

Eskalerende vold

"Super-hooligan"¹⁴-grupper – kendt som 'Firms' (en uofficiel hooligangruppering karakteriseret af stærk hierarkisk opbygning, styret af såkaldte *Top-boys*) var begyndt at vokse frem i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne og dominerede på dette tidspunkt hooliganscenen ved deres ekstremistiske adfærd. I forbindelse med rivaliserende holds kampe efterlod de respektive firms diverse 'visitkort' ved deres gennemtævede ofre.

Op gennem 1990'erne havde de engelske myndigheder store problemer med at dæmme op for den omsiggribende hooliganisme. Et af tiltagene var at fjerne alle ståpladser og gøre dem til siddepladser. På

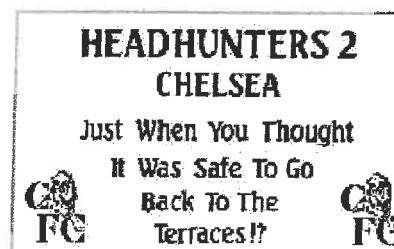
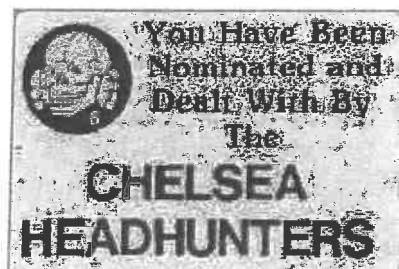
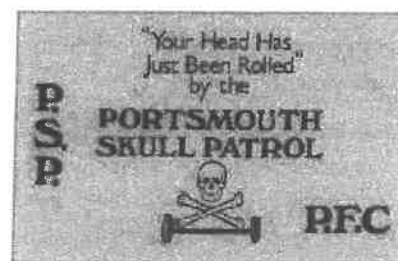
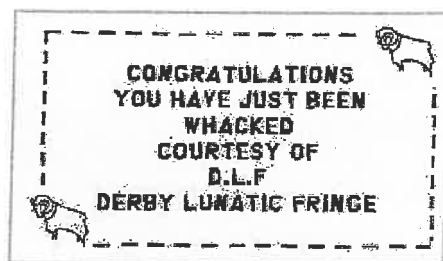

Højreekstremismen udtrykkes åbenlyst blandt en flok Laziosupporters/ultras.

Kilde: Polfoto.

den måde ville man forsøge at ændre den førnævnte udvikling med, at enderne bag målene udviklede sig mere og mere fanatisk. Desuden fjernede man hegn og øgede såvel antallet af sikkerhedspersonel som dettes uddannelsesmæssige niveau.

De forskellige tiltag har – desværre – på ingen måde fjernet problemet med hooliganisme. Man har dog i stor stil formået at flytte konflikterne uden for stadionområdet og på den måde måske minimeret risikoen for at uskyldige fans kommer i vejen. Resultatet har dog bare været, at de forskellige fanfraktioner nu benytter sig af den moderne teknologi, så som SMS, til at arrangere deres slagsmål andre steder.

Illustrationerne er hentet fra diverse "firms" hjemmesider.

Der har således udviklet sig en ny hooligantype, og det er denne udvikling, der bekymrer forskere og andre, der beskæftiger sig med fænomenet. Den ny hooligantype kan ikke længere kategoriseres som tilhørende den nederste del af samfundets hierarki. Derudover ses også en ny type organisering i forbindelse med voldshandlinger, end det tidligere har kunnet iagttages.

Den engelske sociolog *Canter* skriver således;

The mounting evidence that hooliganism is no longer a spontaneous expression of emotion or even of pent-up aggression but a purposeful activity planned in advance.¹⁵

Og videre skriver han;

....**more seriously** is the occurrence of the new hooligan who are claimed to plan actions with an almost military-style strategy. The new hooligans have in contrary to 'the old trouble makers' developed a more sophisticated style, both in their clothing and in their warfare. They have plenty of money, escape the attention of the police by having season tickets and arrive sober. Furthermore, they are in their twenties and have relatively skilled jobs.¹⁶

Lad os prøve at se lidt nærmere på denne såkaldte 'nye' hooligantype.

Portræt - den nye hooligantype?

Den engelske teoretiker *John H. Kerr* (som vi senere vender tilbage til) har via en omfattende registrering af rapporter fra retssager kunnet opstille følgende profil af den nye type hooligans;

- de er ofte i tyverne
- de har ofte været en del af fodbold-supporterkredse siden deres teenageår
- de er ikke nødvendigvis arbejdsløse, og stadig flere er i besiddelse af højtstående jobs eller er universitetsstuderende
- mange af dem er gift og kan endda have børn
- mange er tidligere straffede
- de undlader at drikke inden kampe – de skal være parate, hvis noget skulle ske

Den store forandring mht. den typiske hooligan findes således klart i, at flere kommer fra andre miljøer end arbejderklassen.

De grupper, der anno 2007 sætter det tydeligste præg på supporterkulturen generelt i Europa, er de såkaldte '*ultras*' og '*casuals*'. Der er uden tvivl grupperinger, der falder udenfor disse to, men det er i udpræget grad disse to grupperinger, der er dominerende. De er begge karakteriseret ved, at de skaber en fanatisk stemning på de respektive stadions.

Ultras

Denne fankultur stammer ikke fra England, men er fra Italien. De tidligste ultragrupperinger opstod i bl.a. Milano og Bologna i slutningen af 1960'erne og starten af 1970'erne.

Begrebet '*ultras*' var noget, der primært anvendtes om forskellige politiske ekstremister på venstrefløjen.

De ultra-grupperinger, der havde forbindelse til de italienske fodboldklubber, opstod som en konsekvens af klubbernes forsøg på at tiltrække flere tilskuere ved at sænke billetpriserne til bestemte områder på stadion – de berømte ståtribuner bag mål. Det gjorde det muligt for den yngre generation at gå til fodbold. Denne gruppes indgangsvinkel til det at overvære fodboldkampe afveg betragteligt fra de øvrige tilskuere. De var ekstremt larmende og forsøgte på mange måder at opildne og motivere deres hold og samtidig forstyrre modstanderne så meget som muligt.

Størstedelen af ultragrupperne var socialistisk orienterede. Dog var der undtagelser. Fx ultragruppen '*Boys*' fra Rom, der var højreorienteret. Udover rivaliseringen mellem ultragrupperingerne ud fra et rent fodboldmæssigt syn, kunne sammenstød mellem de forskellige grupper således også sagtens have en politisk dimension.

Omkring 1990 mistede de socialistisk-inspirerede ultragrupper deres dominerende stilling, og i forlængelse af et generationsskifte blandt tilhængerne vandt de højreekstreme grupper med fascistiske og nazistiske tendenser markant frem. Specielt er Lazio-fans berygtet for deres neofascistiske optræden.

I løbet af årene har de mange forskellige ultragrupper oparbejdet et meget veludviklet netværk for fælles at kunne slå mod politiet og mod andre klubber.

Tøjstilen er en vigtig identifikationsfaktor for medlemmerne i ultragrupperne. Således er det vigtigt for ultraerne at have en tøjstil, der signalerer, at man tilhører en subkulturel gruppe, og det kan ikke signa-

leres via det fx at iklæde sig klubtrøjen. Hætter og kasketter er vigtige 'ingredien-
ser' i denne stil. Om hætterne fx tjener et
konkret mål er der delte meninger om –
specielt afhængigt af, hvor i Europa man
undersøger hættens funktion. I fx Italien,
hvor der med jævne mellemrum opstår
konfrontationer, kan det sagtens være en
stor fordel for den enkelte at kunne skjule
sig under hættten.

Hvor ultragrupperne flere steder i Euro-
pa er meget ideologisk orienterede, er det
ikke på samme måde tilfældet for de dan-
ske. Der kan ikke tales om egentlig politisk
ekstremisme eller politisk kamp i det hele
taget. Således er grupperne som regel både
politisk og også etnisk bredt sammensatte.

Selvom der således kan være store for-
skelle på ultragrupperingerne inden for et
bredt spektrum, er der dog en vis fælles

Ultras skal:

1. Undgå enhver unødigt kontakt til
eller hjælp fra klubben.
2. Afslå at modtage hjælp fra politiet.
3. Samarbejde med andre ultras-
grupper.
4. Selv stå for at arrangere transport
til udekampe.
5. Samarbejde med andre ultrasgrup-
per fra andre klubber om at gøre
"tv-fodbolden" så uattraktiv som
mulig.
6. Ikke lade sig undertrykke af auto-
riteter og være til stede til alle kam-
pe.
7. Støt ultrasbevægelsen og skriv et
manifest på jeres egen hjemmeside,
eller tilslut jer dette.¹⁷

samhørighed om at tage stærkt afstand fra
den markante kommercielle udvikling,
som fodboldspillet gennemgår i disse år.
Fx bliver flere og flere engelske topklubber
købt af stenrige forretningsmænd. At for-
skellige tv-stationer skal være i stand til at
diktere, hvilken ugedag der spilles på, er et
andet eksempel på, hvad ultraerne er
imod. Desuden er også de dyrere og dyrere
billetter et centralt modstandspunkt. Fak-
tisk kan man finde et decideret 'Ultrama-
nifest' – se. www.fanatikos.dk/manifest.html. Et manifest som altså sagtens kan
fraviges på forskellige punkter, men som
trods alt giver et godt overblik over, hvad
der egentlig er fælles for ultragrupperin-
gerne på tværs af landegrænserne.

Fælles for ultragrupperne er endvidere
anvendelsen af de mange visuelle effekter
– bannere, diverse flagtyper og den såkald-
te 'capo': En slags anfører, der starter sange
og råb med megafonen.

Casuals

Den såkaldte casualkultur startede i Liver-
pool sidst i 1970'erne. Liverpool FC havde
på det tidspunkt suverænt Englands bedste
og mest vindende mandskab, hvilket selv-
følgelig resulterede i, at de jævnligt måtte
uden for Englands grænser for at spille
fodbold. På grund af en togordning, der
sikrede unge under 26 år billige billetter,
havde mange fans mulighed for at tage
med på disse rejser. I en europæisk finale i
Rom mellem Liverpool og Borussia Mön-
chengladbach (med danskeren Allan Si-
monsens på sidstnævnte hold) i 1977 var en
meget stor tilskuerskare taget med fra
England. I Rom blev de unge præsenteret
for mærketøj, som man ikke kendte i Eng-
land. Mærketøjet kom i høj kurs blandt de

unge englændere, og det var langt fra altid, at de betalte for varerne, bl.a. fordi sikkerhedsforanstaltningerne i Italien slet ikke var på højde med, hvad der fandtes i England. Opdagelsen af disse mærkevarer startede en større import af disse varer til England. Det skabte anseelse at optræde i det nye tøj. Desuden kunne man skaffe sig selv økonomisk gevinst ved at få fat på tøjet og sælge det videre.

Ikke langt fra Liverpool – i Manchester – havde byens to fodboldklubber ikke den store succes, hvorfor disse klubbers fans ikke rejste rundt til kampe i Europa. Det hindrede dem dog ikke i at drage af sted for at få fat i 'det rigtige tøj', og nogle af fans'ene oplevede det som et fuldtidsjob med god lønsomhed at tage rundt i Europa og stjæle mærkevaretøj.

I London var det stadig de skinheads-inspirerede Doc Martens-støvler, der dominerede. Det tog nogen tid inden man her tog den nye stil til sig, og først i 1983 skrev livsstilsmagasinet "Face" om den nye ungdomskultur. I artiklen fik denne nye livsstil betegnelsen – 'the football casual'. Begrebet blev herefter anvendt som det gængse, når talen faldt på den kultur, der herskede omkring fodboldkampe.

Som udgangspunkt var der således tale om en decideret ungdomskultur, men den har i dag mindst ligeså stort et tag i den 'ældre' del af fodboldfansene. Nogle hævder, at disse casualgrupper ikke har noget tilhørsforhold til klubberne, men det tyder intet dog på. Mange af medlemmerne her begyndte at komme på de respektive stadions som børn og har derved været fans i årevis. De fleste af dem har været medlemmer af den pågældende klubs officielle fangruppe, men manglende engagement og intensitet her har fået dem til at søge

andre steder hen. Mange casuals opfatter sig selv som en form for elitefans, der med såvel lovlige som ulovlige midler vil bakke deres hold op. Hos de forskellige casualgrupper hersker en udbredt opfattelse af, at medlemmerne af den officielle fanklub er pseudofans.

Casuals er villige til at løbe store risici – fx at sætte helbredet på spil og at sætte sig op mod politiet – for at 'støtte' klubben. På den måde kan man slå fast, at de ikke under nogen omstændigheder har mistet relationen til klubben, men blot – akkurat som ultragrupperingerne – har ændret opfattelse af klubben.

Politisk befinder de fleste casuals sig på højrefløj.

Mange af ultragrupperne forsøger på mange måder at tage afstand fra volden som middel. Hos casualgrupperne er der et noget ambivalent forhold til netop dette aspekt. Nogle bifalder volden, mens andre tager afstand. Men der er altså tale om grupper, hvor man kan hævde at volden udgør et element – dog uden at man kan drage en direkte parallel til den mere stereotype forestilling om den engelske hooligan. Man kan således understrege, at deciderede hooligangrupper opsøger andre grupper og forsøger at starte slagsmål og ikke går ad vejen for, at det reelt kan ramme alt og alle; mens casualgrupperne er mere planlæggende i deres arbejde og ikke bekender sig til at gå løs på tilfældige såkaldte almindelige fodboldtilskuere. Den vold, som nogle af casualgrupperne står for, er således aftalte slåskampe, der foregår på steder, der – i princippet – ikke kan forårsage skade på tilfældige personer.

Casualgrupperne er organiseret meget hierarkisk med de såkaldte 'top-boys' i toppen af pyramidestrukturen. Det er oftest

Egyptisk blodbad i en stærk ungdomskultur

Den egyptiske hooliganisme har et stærkt tag i landets unge. Onsdag blev den blodigste dag i landets fodboldhistorie, da to grupper tændte sammen på stadion i byen Port Said.

"Ah militærpoliti — I er værre end indenrigshundene (indenrigsministeriet, red.) / Jeg skriver på min cellevæg — at dræbe en oprører er skamfuldt forræderi / Jeg hørte en martyrs mor råbe — militærhundene dræbte min søn / Ned, ned med militærstyret / Ned, ned med militærstyret / Ned, ned med militærstyret / Mohammed — i himlen — Mohammed — i himlen" (navnet Mohammed refererer til en demonstrant, som mistede livet i kamp mod politiet, red.).

Sådan lød for få dage siden en af de sange, der gjaldede ud over de egyptiske fodboldstadioner, når fodboldklubben Al Ahlys tilhængergruppe Ultras var samlet.

Den egyptiske revolution havde nemlig gjort tilhængergrupperne til meget mere end fodboldfans — den havde gjort dem til en politisk og regimekritisk kraft midt i en central ungdomskultur i et land, hvor to tredjedele af befolkningen (og 90 procent af dets arbejdsløse) er under 30.

Al Ahlys Ultras var også den fangruppe, der onsdag blev ramt af den værste tragedie i egyptisk fodbolds historie:

74 dræbte og flere hundrede sårede, det er indtil videre tabstallet efter slaget i Port Said.

"Ultraerne er politiske, og de har ret fast besluttet på at bruge deres stærke organisering og gadekampsering til også at udøve politisk pres," skrev bloggen Mideastsoccer i april. "De er anarkister, som er modstandere af hierarkisk styre, og de stod i front i sammenstød med sikkerhedsstyrkerne og Mubaraks støtter under demonstrationerne, der væltede styret."

Den egyptiske fodboldblogger Issa skrev i går på sin blog: "Det var uden tvivl planlagt og velforberedt. I blev gjort meget lidt eller intet for at stoppe dem. Kort sagt, det var et forsøg på at starte en borgerkrig."

Uanset hvilket efterspil onsdagens ulykke kommer til at få for egypterne er der ingen tvivl om, at de forskellige hooliganfraktioner spiller en vigtig rolle i landets mange unge.

Det har været deres eneste mulighed for at forsamle sig under Mubaraks styre, og sporene efter grupperne er tydelige i det egyptiske gadebillede.

Kilde: www.information.dk, 03.02.2012 (uddrag).

tøjet, der adskiller casuals fra andre fraktioner. Der er sågar mærker, som de spotter hinanden på, og der er tale om dyre mærker som fx Armani, Burberry og Stone Island.

Blandt de mange kodeks i casualgrupperne synes to at være specielt fremtrædende: 1) "Fair fight" og 2) "Together we

stand, divided we fall"¹⁸. I begge tilfælde er ære, respekt og loyalitet nøgleord.

Som det i dette afsnit er søgt påvist, rummer begrebet 'hooliganisme' mange aspekter, og det er derfor mere komplekst end som så.

Noter til kapitel 1

1. Kjær, Christian (2006): *Tæsk giver livet værdi*. Berlingske Tidende 8/10-2006.
2. Samme.
3. Samme.
4. *Emrah.sutcu@24timer.dk* (2006): "Det er stammekrig for rigtige mænd". 24 timer den 27/10-2006.
5. Politiken (2006): *Hooligankulturen breder sig i Danmark*. 10/10-2006.
6. Christensen, Frits; Nørgaard Pedersen, Lars (2006): *Stammekrig: Had, romerlys og ægte BIF hjerte*. Jyllandsposten 7/05-2006.
7. Samme.
8. Longman Dictionary of Contemporary English
9. Oxford Advanced Learner's Dictionary
10. Taylor in Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1988): *The Roots of Football Hooliganism – An historical and Sociological Study*. Routledge & Kegan Paul, London, s. 198.
11. Taylor in Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1988): *The Roots of Football Hooliganism – An historical and Sociological Study*. Routledge & Kegan Paul, London, s. 26.
12. Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1988): *The Roots of Football Hooliganism – An historical and Sociological Study*. Routledge & Kegan Paul, London.
13. Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1990): *Football on trial – Spectator violence and development*. Routledge, London. s. 71.
14. Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1988): *The Roots of Football Hooliganism – An historical and Sociological Study*. Routledge & Kegan Paul, London.
15. Nørr, Falko-Dietmar (1995): *Who are the Hooligans, What Motivates them and Why Exactly in Connection With Football?: A Study and Systematization of Selected Theories on British Hooliganism*. University of Aalborg, Denmark. s. 55.
16. Samme.
17. www.fanatikos.dk/manifest.html
18. Joern, Lise (2006): *Homo Fanaticus*. Forlaget Bavnebakke, Danmark. s. 56.

Det senmoderne samfund

- det ekstreme, et muligt holdepunkt?

Supporterfænomenet er meget svært at forholde sig til uden en kobling til det omkringliggende samfunds udvikling og struktur. Vi har derfor på de følgende sider valgt at fremlægge nogle overordnede overvejelser omkring de forskellige forhold og faktorer, der påvirker individet i det senmoderne samfund. Ved inddragelse af forskellige teorier vil det nedenstående afsnit indkredse og fremhæve forskellige karakteristika ved det aktuelle samfund. Her tænkes først og fremmest på rammerne for identitetsskabelse og selvforståelse og den konstante søgen efter egen identitet i det hastigt foranderlige samfund.

Man bliver nødt til at sætte hooliganismefænomenet i relation til det eksisterende samfund og ikke mindst til den hastige samfundsforandring, vi har været vidner til de seneste 15-20 år, for at kunne forsøge at forstå årsagerne til, at nogle søger hen mod og lader sig inkorporere i sådanne grupperinger. Det skal indledningsvist være sagt, at de tre teoretikere, der vil blive

præsenteret i det følgende, ikke beskæftiger sig med hooliganismefænomenet som sådan, men med en overordnet analyse af samfundets udvikling og betydning for individet. Hooliganismen kan ses som blot én af mange subkulturelle grupperinger, der opstår som konsekvens af de hastige samfundsforandringer.

Tidligere – for ikke så mange år siden – var det enkelte individs livsforløb mere eller mindre determineret. Ens rolle, position, plads og funktion i samfundet lå ofte i

Det senmoderne samfund

Begrebet det senmoderne samfund vil blive brugt hele vejen gennem bogen, da definitionskonflikter mellem begreberne det postmoderne, det postmaterielle og det senmoderne samfund er en meget akademisk debat, der i relation til hooliganismefænomenet er overflødig og forvirrende.

det nære samfund, det lille fællesskab, som man var en del af. Der var således stor sammenhæng mellem ens identitet og sociale rolle på den ene side og på den anden side ydre rammer som eksempelvis klasse-tilhørsforhold, religion og tradition. Alle tre aspekter havde overordentlig stor indflydelse på den enkelte persons livsforløb.

I dag hævdes det fra flere sider, at selvidentiteten er et individuelt projekt, man selv skal skabe. Individets livsforløb er ikke længere forudbestemt af nogle ydre forhold. Nu er man på mange måder overladt til sig selv – løsrevet fra religion, traditioner og familien. Herved bliver individets projekt i senmoderniteten at konstruere sin selvforståelse og identitet. Fankulturen er et blandt utallige valgmuligheder for individets *projekt* mht. at skabe en *selvidentitet* eller en sammenhængende fortælling og sig selv.

Giddens

– adskillelsen af tid og rum, udlejring og refleksivitet

Den engelske sociolog *Anthony Giddens* anser netop begrebet 'valgmuligheder' som et helt grundlæggende karakteristika ved det senmoderne samfund. Det senmoderne samfund, skriver Giddens, er karakteriseret ved en dynamisk karakter; det forandrer sig med en hastighed og intensitet, som er unik, og som er i absolut modsætning til det tidligere langt mere statiske og traditionelle samfund. Tænk bare på de teknologiske landvindinger, der nærmest dagligt ser dagens lys. Der er konstant nye aspekter og nye valgmuligheder i den hastigt foranderlige senmodernitet. Intet andet samfund har, som Giddens pointerer,

tidligere været udsat for så mange forandringer, som vi moderne mennesker oplever.

Vi stiller i stigende grad spørgsmålstejn ved alt i tilværelsen, og vi bombarderes dagligt med et væld af informationer, der gør det legalt – og nødvendigt – at stille spørgsmålstejn ved samfundsmæssige normer og traditioner. Det traditionelle samfund var i stor udstrækning præget af rationelle og logiske fællesskaber (fx, familien, slægten eller det nære lokalområde).

Senmoderniteten er præget af mange små fællesskaber. Fællesskaber som i mange tilfælde har karakter af større midlertidighed og flygtighed – som eksempelvis hooligankulturen. Vi ser *event-fællesskaber* som en facet af de nye typer fællesskaber. De er således karakteriseret ved ikke at have de samme faste rammer og strukturer, som de traditionelle indeholder. Ikke desto mindre skal vi senere se på supportergruppernes ritualer, der netop forsøger at kompensere for senmodernitetens hastige omskiftelighed.

I sit forsøg på at indkredse de forskellige karakteristika ved vores senmoderne verden opstiller Giddens det, han kalder for '*modernitetens dynamiske effekter*'.

I den forbindelse taler han for det første om '*adskillelse af tid og rum*'. Kort beskrevet handler dette om, at størstedelen af den kommunikation, vi foretager, og den sociale interaktion, vi deltager i, er kendetegnet ved, at den, vi kommunikerer med, ikke længere behøver at være til stede på samme tid og på samme sted som os selv. Den elektroniske kommunikations udvikling – Internet, mail og mobiltelefoni – er årsag hertil.

Et konkret eksempel i relation til hooligankulturen er, at de indtil for få år siden

var tvunget til at mødes rent fysisk på eksempelvis pubs. I dagens samfund har hooligangrupperinger imidlertid været i stand til også at adskille tid og rum. Således anvender disse grupper i stor stil de moderne kommunikationsmuligheder (fx SMS) til at arrangere deres respektive kampe.

For det andet, skriver Giddens, er det karakteristisk ved samfundet i dag, at der er tale om de såkaldte '*udlejningsmekanismer*'. Dette begreb er tæt forbundet med det foregående. Giddens mener hermed, at der er nogle mekanismer, der er med til at nedbryde den traditionelle forankring i det lokale og nære område. Giddens taler om, at der sker en udlejring af sociale relationer til såkaldte '*ekspertsystemer*'. Systemer, der gennemtrænger stort set alt i det sociale liv i det senmoderne samfund. I en af vores utallige valgsituationer har vi som individer mulighed for at henvende os til en ekspert. Fx når det gælder parforholdet, den mad vi spiser, den computer vi skal bruge etc. Det vil sige, at vi dagligt bevæger os i et enormt netværk af ekspertsystemer. Uden at besidde en specifik viden om vejenes konstruktion, trafiksystemet og bussens konstruktion kan vi alligevel ubesværet tage bussen fra A til B. De mange ekspertsystemer gør så at sige, at vi øger vores bevægelsesfrihed på flere niveauer.

Det tredje og sidste vigtige aspekt, Giddens omtaler, er begrebet '*refleksivitet*', hvilket dækker, at vi dels spejler os i vores omgivelser, dels reflekterer over spejlingerne. Hans pointe er her, at hvor vi tidligere forstod os selv og handlede i overensstemmelse med fx religion eller tradition, skabes vores identitet og adfærd nu gennem refleksiviteten. Det er her ud fra, vi definerer vores egen selvidentitet.

I forbindelse med ovenstående tre effekter taler Giddens om, at samfundet *af-traditionaliseres*. Traditioner bliver i vores samfund konsekvent antastet og problematiseret. Traditionen er således ikke længere det afgørende fikspunkt for vores handlinger.

Senmoderniteten stiller os som individer overfor en række valgmuligheder, og traditionen giver, som Giddens pointerer, ikke hjælp i forhold til, hvilke muligheder, der skal vælges. Vi må derfor trække på sekundær viden – eksempelvis fra medierne. Selvbestemmelse og frihed erstatter traditionernes skjulte magt.

Beck

– risici, individualisering og fællesskaber

I forlængelse af Anthony Giddens begrebsapparat har også den tyske sociolog *Ulrich Beck* beskæftiget sig med at beskrive det samfund, vi lever i. Becks teorier kan være med til at indkredse mulige årsager til, at nogle personer søger medlemskab af eksempelvis hooliganlignende grupperinger.

Vi skal ikke her gennemgå hele Becks tankeunivers, men blot fremhæve nogle af de centrale aspekter og relevante elementer i forhold til bogens emne. Som udgangspunkt er det vigtigt at bemærke, at Becks samfundsanalyse er mere pessimistisk, end den Giddens præsenterer.

Becks overordnede begreb er – '*risikosamfundet*'. Risikosamfundet er det samfund, som det tidligere industrisamfund har udviklet sig til. Beck beskriver meget markant, at industrisamfundet fordelte goder, mens det senmoderne samfund fordelede onder!

Hans pointe er, at nutidens moderne velfærdssamfund i stor stil har overvundet den knaphedskamp, der eksisterede mellem klasserne i industrisamfundet. Vores samfund er på mange måder, skriver Beck, et overflodssamfund – ikke mindst i relation til begreberne 'farer' og 'risici'. Viden-skaben og teknologien har mere eller mindre fjernet grænserne for, hvad vi kan producere, men bagsiden af medaljen er, ifølge Beck, de mange utilsigtede konsekvenser i form af klimaforandringer, ozonlagets indsnævring, forurening af drikkevandet, kogalskab etc. Det specielle ved disse forskellige menneskeskabte risici er, at de principielt rammer alle.

Disse risici har skabt nogle grundlæggende forandringer i det senmoderne samfund. Solidariteten har ændret karakter fra at være noget, hvor man som person, familie, klasse kæmpede *for at opnå noget* – fx bedre levevilkår i form af bedre arbejdsforhold, bedre boligforhold og generel social tryghed – til, at vi i dag kun slutter os sammen i forsøget på at *undgå noget*; og her tænker Beck på en række af forskellige risici som de ovennævnte.

Sideløbende med udviklingen af en lang række risici i det senmoderne samfund er der sket en stadigt stigende individualisering. Sandsynligheden for, at vi bliver det samme som vores forældre, bliver stadig mindre. Bedre materielle og uddannelsesmæssige forhold øger voldsomt vores muligheder for social opstigning. Omvendt har det også skabt et stadigt stigende pres på det enkelte individ, der derved oplever en stigende sårbarhed. En sårbarhed som ikke tidligere er set. De solidariske fællesskaber, vi tidligere indgik i, er nemlig i dag i vid udstrækning smuldret. Det betyder, at fællesskaber som fx familien ikke på

samme måde som tidligere fungerer som tryghedsbase og socialisationsfaktor. Som vi senere skal komme nærmere ind på, er et centralt karakteristika ved hooligankulturen netop det aspekt, at de forsøger at reetablere et konkret traditionelt fællesskab som modtræk mod netop de risici og den individualisering, Beck ovenfor har beskrevet.

Sammenfattende kan vi således slå fast, at Beck på den ene side ser udviklingen som noget positivt for individet, idet vi på flere måder oplever en stigende mobilitet, der bl.a. gør, at vores tilværelse ikke er determineret fra vugge til grav.

På den anden side skaber udviklingen, i Becks univers, også et individ, der i stigende grad bliver mere og mere usikkert, og derfor udvikles det, man kunne kalde en 'ego-kultur', hvor det i stor udstrækning handler om at træffe de for en selv rigtige valg. Men den øgede individuelle frihed og opløsningen af tilknytning til traditionelle fællesskaber – familie, klasse, religion – forøger samtidig behovet for at finde en eller anden ny form for fællesskab.

Det umiddelbare paradoks i den skildrede samfundsudvikling ligger i, at man kunne hævde, at samfundsudviklingen de seneste ca. 30 år dels har skabt en mangfoldighed af muligheder, som modsvares af en øget ambivalens og usikkerhed mht., hvad man skal vælge. Dels har skabt en frigørelse, som modsvares af et behov for 'at høre til'.

Ziehe

– frisættelse, ambivalens og potenser

Netop disse aspekter tager en anden tysk sociolog med speciale i ungdomsforskning, *Thomas Ziehe*, reelt fat på i sin karakteristik af det senmoderne samfund. Også Ziehe forsøger at forstå det senmoderne samfund og beskrive dets indvirkning på det enkelte individ.

Ifølge Ziehe har udviklingen i vores del af verden siden 1950'erne medført en *frisættelse* af mennesket på den måde, at alle overleverede normer og ideer er på vej til at blive værdiløse. Moderne mennesker er blevet frigjort fra sted, slægt, religion og til dels også køn. Akkurat som også Giddens og Beck pointerer, mener også Ziehe, at individet er blevet frisat fra alle de instanser, der i det traditionelle samfund medvirkede til, at normer og holdninger blev ens og fasttømrede fra generation til generation og inden for den enkelte klasse eller gruppe.

Hvor man før i tiden var mere fastlåst og mere eller mindre kunne regne med at følge kulturelt, socialt og følelsesmæssigt i forældrenes fodspor, er tendensen og holdningen nu, at man har alle muligheder for at forme sit eget liv. Det gælder blot om at tage de, ifølge en selv, rigtige valg. Man kan sige, at vi har *bevæget os fra et cyklisk over et lineært til et kaotisk eller hyperkomplekst samfund*, med mange *centre*, som man kan vælge at orientere sig ud fra.

I følge Ziehe ligger der også en *ambivalens* i denne ændrede tilstand;

Den kulturelle frisættelse producerer en ejendommelig dobbelttendens: Menneskene bliver i stadig højere grad frisat...fra traditionens symbolske grundlag. Konsekvensen af dette er først og fremmest en opskrivning af subjektivitetens betydning. Aldrig før har så mange mennesker haft så meget tid, så mange materielle muligheder, så megen psykisk opmærksomhed, så meget samfundsmæssig symbolik og billeder til at kunne tænke og tale om lykke, om ens lidelse og relationerne til andre og behovet for kommunikation. Udviklingen af materielle behov, forestillingerne om det legitime i at være lykkelig, alle ønsker, krav og forventninger, som retter sig mod udfoldelsen af ens egen subjektivitet har aldrig – da det jo ikke længere er begrænset til et tyndt overklasselag – historisk været så omfattende og ambitiøs. Den samfundsmæssiggjorte viden og drøm om lykke er i massiv grad trængt ind i menneskene.¹

Hvis man skal 'oversætte' ovenstående tilstandsbeskrivelse af samfundet, så handler det om to modstående effekter.

På den ene side, kan det være frisættende, idet man har større mulighed for at kunne skabe sin tilværelse.

På den anden side, kan det også være belastende, fordi ansvaret for, hvordan ens eget liv former sig, i langt højere grad end tidligere bliver et personligt anliggende. Det mindsker den sikkerhedsfølelse, det er at vide, hvilke forventninger man kan tillade sig at have til tilværelsen. Kravene til den enkelte øges, og det voksende spillerum for ens egne forventninger, drømme og længsler kontra disses begrænsede virkeliggørelse, kan skabe usikkerhed og

splid. Jo mindre ens livsperspektiver og afgørelser kan fastlægges ud fra traditionerne, jo vigtigere bliver ens individuelle beslutninger og valg, og jo mere sætter man sig selv i fokus.

Ziehe opremser (lidt a la Giddens) tre kulturelle tendenser, som sammenlagt betyder en forandring af de muligheder, som står til rådighed for den enkelte, men også påtvinges denne.

Øget refleksivitet

Begrebet dækker over den mulighed, det enkelte individ har for at forholde sig til sig selv. Man må reflektere i forhold til sig selv samt sine sekundære erfaringer, hvilket vil sige den viden, man er omgivet af fra eksempelvis massemediernes billeder. Man kan tænke over, hvem man er, hvorfor man tænker og handler, som man gør, hvordan man virker på andre osv. Som et led i *aftraditionaliseringen* er overtro, myter, traditionelle normer og værdier blevet erstattet af videnskabelig viden og rationel indsigt. Den stigende aftraditionalisering af alle områder af tilværelsen betyder, at alt i princippet er til diskussion. Noget som, ifølge Ziehe, på den ene side giver stor frihed (det er *mangfoldigheden*) og på den anden side også skaber usikkerhed (*ambivalens*) for det enkelte individ.

Alt lader sig forme (formbarhed)

Med '*formbarhed*' mener Ziehe, at alting er muligt. Alt kan lade sig gøre. Som menneske i tiden skal man være åben for alle mulighederne – vælge retning og forme sig selv. I dette ligger også følelsen af ambivalens. På den ene side er det befriende med

øgede valgmuligheder, men bagsiden kan være et præstationspres.

.....
Det, der ikke er skæbne, kan jeg ændre og det, jeg kan ændre, er jeg ansvarlig for, et ansvar jeg ikke længere kan smygge mig uden om.²

Beslutningskonflikterne, valget af livsstil og de heraf resulterende ambivalenser og skuffelser må det enkelte individ selv tumle med.

Alt kan formes. Kroppen, karrieren, uddannelsesforløbet, kæresten etc. Man bliver så at sige i *princippet* instruktør i sit eget liv. Fremhævelse af 'i princippet' fordi det ikke altid er muligt at leve op til forventningerne.

Endelig opstiller Ziehe begrebet *individualisering*.

Individualisering

Begrebet henviser til den enkeltes frigørelse fra de traditionelle tolkningsmønstre, som han/hun har med fra sit oprindelige sociale miljø. Tanken er, at det enkelte menneske fremhæves som unikt. Forandringshastigheden bevirker opløsning af bærende traditioner og udviskning af fastdefinerede roller. Forældres forsøg på at bistå børnene i valgsituationerne kan falde ynkeligt ud, fordi forældrenes erfaringer er forældede, i forhold til den situation de unge står i dag.

Ziehes sammenfatning i forhold til ovenstående er, at man kan tale om det, han benævner – *den kulturelle frisættelse*.

Den kulturelle frisættelse viser sig primært som en bevidsthed om, hvad det er for muligheder, man er gået glip af eller

har forfejlet, hvad man kunne være, og hvad man ikke er, hvad man forventer sig og ikke opnår, hvad man vil og samtidig ikke vil.

De 'stødpudezoner', man som individ havde tidligere, er for alvor begyndt at gå i opløsning. Med stødpudezoner mener Ziehe, at vi som individer historisk set altid har haft nogle faste retningslinjer at pejle efter. Man kunne så at sige søge svar og skabe sin identitet gennem det generelle syn på seksualitet, opdragelse, skole, religionen og ens sociale indplacering i samfundets opbygning. I løbet af udviklingen af det senmoderne samfund har disse stødpudezoner (faste retningslinjer) gennemgået så store forandringer, at det skaber en mangfoldighed af muligheder og en mængde faldgrubber (det ambivalente aspekt).

Der er altså for Ziehe tale om en helt ekstrem moderniseringsproces, der næsten totalt frisætter individet på det personlige plan. Hooligankulturen kan ses som et eksempel på en gruppe af mennesker, der forsøger at genskabe en form for stødpudezone som en konsekvens af det hastigt forandrende samfund.

Resultatet af den proces, som Ziehe beskriver, er, at den enkelte tidligt i sin tilværelse konfronteres med de mange valgmuligheder og samtidig i stor stil ansvarliggøres. Det resulterer i en stadigt stigende *individualisme*. En individualisme, der samtidig med den store frihed gør, at vi søger flere alternative fællesskaber for ikke at stå alene i tilværelsen.

Derfor søges – i lyset af usikkerheden – de mange valg etc. – efter et grundlag, der kan give indtryk af sammenhold og tryk. Noget, der giver mening for den enkelte. Her nævner Ziehe selv eksempelvis

rockergupper, nyreligiøse bevægelser, autonome – og vi kan passende tilføje de hooliganlignende grupperinger.

Ziehe anvender endvidere begrebet 'potensering', som dækker en søgen efter at kunne mærke, at man lever. Det handler ofte om at mindske den tomhed og usikkerhed, der kan knytte sig til individet. Potenseringen kommer til udtryk via ekstreme handlinger som fx river-rafting, train-surfing etc. En oplagt parallel hertil er de forskellige hooligangrupperinger som et muligt sted at få dækket sit behov for at 'mærke livet'. I forlængelse heraf taler Ziehe om 'emblematisering', som betyder en omsiggribende tendens til via ydre udtryk at markere sig selv eller sit tilhørsforhold til en gruppe. Det kan være alt fra ringen i næsen, punkerens hanekam til de dyre tøjmærker som nutidens 'moderne hooligan' – de såkaldte casuals – anvender.

Begrebsboks

- Adskillelse af tid og rum
- Aftraditionalisering
- Ambivalens og mangfoldighed
- Emblematisering
- Formbarhed
- Individualisering
- Kulturel frisættelse
- Potensering
- Refleksivitet
- Risikosamfund
- Stødepudezoner
- Udlejningsmekanismer

Den ovenstående samfundsudvikling, som beskrevet af de tre teoretikere, skal ses som den kontekst, hvori nogle individer bliver til hooligans. Det fremgår tydeligt, at som samfundet har ændret sig, har ligeledes

hooliganismefænomenet i både årsager og udtryksformer ændret sig. Netop dette vil være fokus i det følgende, hvor vi vil se på de forskellige forklaringsmodeller, der har fulgt hooliganudviklingen.

Making a new start

Darren Wells is a known hooligan³ who used to be involved with the extreme far-right group Combat 18. He was associated with the notorious Chelsea Headhunters in the 1980s and was among the hundreds of England fans deported from Belgium during Euro 2000.

He was present at the Oldham riot last year – with other Combat 18 activists and football hooligans. Wells had been working as an informer for the anti-fascist magazine, Searchlight, for the past two years. At the end of last year, he went to start a new life abroad – where Hooligans interviewed him.

An upbringing in the comparative safety of Hertfordshire is hardly the background you would expect from a football hooligan.

But Wells was first taken to Chelsea Football Club as a youngster, by an uncle who was supposed to be babysitting him at home.

As he grew up, fighting at football matches became a part of life, and something he witnessed week in, week out.

Although he was too young to be involved in any violence, the atmosphere created by the trouble gave him a thrill, a feeling he would carry throughout his career as a hooligan.

In fact, it only took a few years for Wells to move from being a teenager on the outside to getting involved in the world of football violence.

"When I moved up into London I was about 17," he said, "You get the sense of the danger of it all, even though I wasn't really part of it."

"In those days you'd come out the ground and there'd be fighting, literally outside the ground, so you didn't even have to be part of the mob, you could just be part of the crowd exiting the ground and it would just be going off."

In the 'firm'

Gradually, and primarily because of his constant presence on the fringes of trouble, Wells' face became known amongst the local Chelsea hooligans.

He went on to become part of the notorious Chelsea Headhunters – one of the 'firms' which constantly battled their way through the 1970s and the 1980s with the likes of the ICF (West Ham) and the Salford Reds (Manchester United).

For Wells, fighting was a way to vent his frustration with his home life. He said: "With me it was just escapism because I was living in a bad situation with my step-dad. I couldn't really stand up

to him. So when I went to Chelsea it was just like I was escaping from it.

"I could immerse myself in it and take out my frustrations. If there was a fight outside the ground, just get rid of some anger in that."

But it is not that way for everyone: "Some people are in it just for the notoriety of it, some people just love the fighting. It means different things to different people really."

Combat 18

He became involved in far-right activities in 1994 through Chelsea hooliganism – beginning an association with the extreme neo-nazi group Combat 18.

Throughout the 1990s, Combat 18 was associated with acts of terrorism and violence, including arson attacks. It was originally set up to act as "security" for British National Party meetings.

Wells became a senior figure in the group, but became increasingly disillusioned after 1999 when a friend was killed in an internal feud. "I knew I would either end up dead or be in prison for the rest of my life. I also began to realize the stupidity of what I was involved in"

Two years ago, Wells began working secretly for the anti-fascist magazine Searchlight as an informer.

While working with them, he travelled with far-right hooligans to Euro 2000 – where he was deported.

He was also present at the Oldham riot last year – with other Combat 18 activists and football hooligans. They had travelled from around the country

in an attempt to provoke violent retaliation from the town's Asian community.

Wells had hoped his information would help keep the two sides apart.

Fresh start

At the end of last year, he went abroad to start a new life. Wells said: "I still believe some of the things I used to believe in, but I now realize that you can't go around hurting innocent people."

Looking back, he claims that the biggest thrill in hooliganism is achieved not during the fight, but before.

"It was the build up, just the crescendo just before it all went off, you know, just that feeling of butterflies in your stomach," he said.

Despite this mentality, Darren has witnessed some horrific incidences of football violence, including stabbings, glassings and people being thrown from bridges.

But again, he maintains that even the sense of fear gave him a buzz.

And it is precisely this joy of being terrified that makes it so difficult to opt out of the spiral of violence.

This is also why Darren pours scorn on the notion of the reformed hooligan, and believes you are a hooligan for life.

"How do you just stop being a hooligan," he said, "I don't think you can. I don't think hooliganism is something that people just fly in and out of."

"Strange as it sounds – I think it is really in your blood, I think it's just like people who can't stop smoking, people who can't stop the drinking or doing drugs."

Noter til kapitel 2

1. Ziehe, Thomas; Stubenrauch, Herbert (1993): *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser*. Politisk revy, Danmark. s. 31.
2. Ziehe, Thomas (1995): *Ambivalenser og mangfoldighed – En artikelsamling om ungdom, skole, æstetik og kultur*. Politisk revy, Danmark. s. 13.
3. BBC: *Making a New Start*. Thursday 2 May 2002 . from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/hooligans/1962503.stm>

Hooliganismens årsager

I dette kapitel skal vi bevæge os fra de generelle samfundsteorier til teorier, der specifikt kan anvendes som analyseredskaber til forklaring af hooliganismens årsager.

Siden 1960'erne, da hooliganisme som fænomen begyndte at blive betragtet som et større socialt problem i England, har området i stigende grad tiltrukket interesse fra offentligheden. Også de senere årtiers udvikling inden for hooliganismen i andre europæiske lande har øget fokus på årsagerne til fænomenets udvikling.

I det følgende kastes der lys over nogle af de mange teorier, der på hver deres måde forsøger at forklare fænomenet og finde potentielle årsager til, hvorfor nogle tiltrækkes af miljøerne omkring hooligankulturen.

Den marxistisk orienterede tilgang

– borgerliggørelsen og internationaliseringen af fodboldspillet

Et af de første store akademiske forsøg på at forklare hooliganismefænomenet kom fra sociologen *Ian R. Taylor* i 1971.

Ifølge Taylor har hooliganismen sine rødder i efterkrigstidens sociokulturelle forandringer. Taylor betragtede derved fænomenet som et relativt nyt fænomen, der voksede op gennem 1960'erne.

De forandringer Taylor refererede til gjaldt således forandringer i britisk fodbold (de tidligere omtalte aspekter som fx kommercialiseringen), i den engelske arbejderklasse og det britiske samfund generelt. Taylor argumenterer således ud fra et marxistisk udgangspunkt for at påvise, at fremkomsten af hooliganismefænomenet afspejler forandringer i samfundsstrukturerne i samspil med selve fodboldens ændrede natur. Taylor karakteriserer forandringerne gennem, hvad han kalder: ”

.....
...the bourgeoisification and internationalization of football.¹

Taylor fokuserer specifikt på, at den ændrede rolle væk fra den lokale klub som arbejderklasseinstitution har stor betydning for fremkomsten af hooliganisme. En udvikling den engelske arbejderklasse afskyede. Fodboldhooliganismen vokser frem som et resultat af arbejderklassens ’mod-

standskamp' mod det omkringliggende samfunds påvirkning og forandring af fodboldkulturen. Arbejderklassen fik en følelse af, at forholdet til klubben og dens respektive spillere smuldrede. Der blev så at sige større og større ulighed. Penge var blevet for centralt et aspekt, og fodboldens folkelighed med dybe rødder i arbejderklassen var på vej ud med badevandet. Ledelsen og spillerne blev professionelle og derved følte afstanden længere. Spillerne kom i stigende grad ikke længere fra lokalsamfundet, men blev nu oftere og oftere hentet i udlandet grundet klubbernes voksende kapital.

Denne udvikling var for Taylor årsagen til, at nogle af tilhængerne begyndte et oprør. Et oprør, der startede på tribunerne. Hooliganismen opstod altså som en frustration over udviklingen af rammerne omkring spillet. Oprøret skal således, ifølge Taylor, ses som arbejderklassens forsøg på at genoprette den traditionelle weekend, hvor arbejderklassens familier (ofte far og søn) gik sammen til fodboldkamp.

Leicesterskolen

– maskuline værdier, status og stærke vi-grupper

I slipstrømmen af Taylors teori begyndte en gruppe forskere i slutningen af 1970'erne (alle med tilknytning til Leicester Universitet) også at interessere sig for og forske i de mulige årsager til fodboldhooliganisme.

De tre primære teoretikere tilhørende denne retning er *Eric Dunning*, *John Williams* og *Patrick Murphy*. De var inspirerede af sociologen *Norbert Elias'* forestillinger om "the civilization process"².

Forestillingen her er, at vi har fået en mere civiliseret verden og en mere civiliseret menneskelig adfærd, der begge har været medvirkende til at udviske de sociale klasser overalt i Europa – dog ikke fuldstændigt når det gælder de nederste sociale lag i samfundet. Den sociale adfærd i de nederste sociale lag er, mener Elias og dermed også Leicesterteoretikerne, stadig meget præget af maskuline og aggressive værdier.

Leicesterskolens centrale pointe er, at fodboldhooliganisme er et socialt fænomen, som er dybt forankret i samfundets strukturer. De hævder, at fodboldhooliganisme altid har eksisteret, og at dem, der er involveret i aktiviteter forbundet hermed, opfatter det som en del af deres livsstil. Teoriens mål er at forklare hooliganisme ved at studere britisk fodbolds historie og den sociale struktur af de klasser, der er involveret. Mere præcist anvender Dunning og co. historisk og sociologisk research til at tilbagevise mere populære forklaringer på hooliganisme. Ved at anvende sportshistorikken påviser Leicesterteoretikerne, at hooliganisme ikke udelukkende er en engelsk sygdom, og at fodboldhooliganisme er ligeså udbredt og alvorlig uden for det engelske kontinent.

Herudover punkterer de desuden myterne om, at drikkeri og vold i forbindelse med fodboldkampe skulle være den primære årsag til hooliganisme.

.....
...not every fan who drinks, even heavily, takes part in hooligan acts. Nor does every hooligan drink.³

Og videre;

.....
Some (super) hooligans of the 1980's and 1990's do not drink at all, as they need to keep a clear head in order to be able to coordinate the activities of their followers. Heavy drinking is rather a mark of masculinity.⁴

Derimod hævder Leicesterteoretikerne, at den aggressive adfærd, der gør sig gældende hos hooliganismegrupperne, overvejes af skyldes en økonomisk usikkerhed i de lavere sociale grupper, hvorfra de forskellige hooligangrupperinger rekrutterer størstedelen af deres medlemsskare.

Dunning præsenterer to vinkler på forståelsen af hooliganisme.⁵

For *det første* er meningen med hooliganisme, at den for de involverede er den centrale kilde til status, omdømme og tilfredsstillende følelsesmæssige oplevelser. Hooliganisme handler om maskulinitet og territoriale kampe. Ved at teste ens maskulinitet gennem hooliganadfærd giver det den enkelte mulighed for at opleve et kick af spænding og samtidig opnå en form for status. Den aggressive adfærd er et centralt element i hooliganismen. Det aspekt er selvfølgelig meget betinget af den omkringliggende kultur. Den aggressive adfærd er så at sige socialt betinget. Det forklarer, hvorfor langt størstedelen af de traditionelle hooligantyper kom fra den såkaldte hårde del af den engelske arbejderklasse

Det *andet aspekt* som Dunning beskæftiger sig med er, det *fælles* karakteristika ved mange af de europæiske hooligangrupperinger. Her gælder, at intense '*vi-grupper*' opstår. Der opstår et '*os*' med skarpe grænser til '*dem*', de andre, der er

rivaliserende hooligangrupper og samfundet i al almindelighed.

Leicesterforskere opstiller en række mulige løsningsforslag i forhold til hooliganismeproblematikken.

.....
If problems such as football hooliganism are to be effectively tackled without doing further damage to the social fabric, the achievement of greater equality in British society.⁶

Sandsynligheden for, at det skulle kunne lade sig gøre at skabe disse forandringer, anser Leicesterskolen ikke for store, men fastholder alligevel, at det er vigtigt at tilstræbe denne udvikling.

Leicesterskolen anser fodboldhooliganisme som et *socialt problem*. Derfor, mener skolen, skal de respektive fodboldforbund og lignende myndigheder også bidrage til løsning af problemet. Blandt andre ting foreslår Leicestergruppen, at klubberne skal starte med at involvere det lokale samfund mere. Fx i form af netværk med lokale myndigheder, skoler, ungdomsklubber etc. Dette skulle så resultere i et stærkere sammenhold mellem klubben og dennes lokale miljø.

Den etnografisk orienterede tilgang

– empiriske undersøgelser

En kritik af Leicesterskolens særlige fokus på den hårde del af den engelske arbejderklasse, kom fra de såkaldte *etnografiske teoretikere*. Disse kan primært karakteriseres via de dataindsamlingsmetoder, der er an-

vendt. Det drejer sig om empiriske undersøgelser baseret på deltagerobservation og en lang række kvalitative data.

De to primære forskere under denne retning er henholdsvis *Gary Armstrong* og *Richard Giulianotti*.

Armstrong

– hooliganismens kompleksitet

En empirisk undersøgelse (deltagerobservation) gennem ca. 2 år af omkring 50 af *Sheffield Uniteds* fans (1991) er en central hjørnesteen i Armstrongs teoretiske indfaldsvinkel. Armstrong sår samtidig tvivl om Leicesterskolens relevans i forhold til nutidens hooligans.

Leicesterskolens fokus på den hårde del af arbejderklassen finder Armstrong problematisk. Armstrongs undersøgelse konkluderer, at langt fra alle hooligans kommer fra dette sociale lag.

Armstrong når i sin undersøgelse frem til en forståelse af hooliganisme, hvor volden ikke skal opfattes som den centrale aktivitet. Han pointerer, at den fjendtlighed og afstandtagen, der er rettet mod de ovenfor nævnte fans, er baseret på en overdrevet frygt skabt af såvel politi som af presse. Armstrong har reelt flere positive ting at fortælle om de hooligans, han har undersøgt. Ikke sjældent var de intelligente og underholdende, skriver han.

Armstrong konkluderer, at han ikke vil – eller kan – opstille nogen endegyldig teori om hooliganisme, men at hans undersøgelse har en betydning på den måde, at den illustrerer problemets kompleksitet, og at der stadig er mange aspekter, der mangler at blive teoretiseret.

Giulianotti

– rivaliserende fangrupper

*Richard Giulianotti*s fokus er fankulturen i Skotland, herunder også de hårde fangrupperinger. Hans observationer omhandlede to rivaliserende fangrupper (*Aberdeen* fans og fans af klubben *Hibernian*). Giulianotti har således et tydeligt fokus på den nye generation af hooligans – nemlig de tidligere omtalte casuals. Her er der specielt fokus på den mere ungdomskulturelle stil – det dyre sports- og designertøj. Det primære for denne type hooligan er, ifølge Giulianotti, at opnå prestige i forhold til de rivaliserende fankulturer.

Giulianotti's forskning viser endvidere, at de såkaldte casualsgrupper primært er orienterede mod hinanden. Ud fra den konklusion er der ikke prestige i at angribe de 'almindelige' fans.

Giulianotti's tilbageviser tesen om, at hooligans kommer fra den såkaldte hårde britiske arbejderklasse. Den 'moderne hooligan' – dvs. den såkaldte casual er langt mere gennemsnitlig. De kommer fra mange forskellige samfundslag.

Hvad man som person søger i denne subkulturelle gruppe er ifølge Giulianotti;

.....
In joining the group, each individual obtains some personal reward as for example socialising with friends, being part of a group with a lot of subcultural prestige. ⁷

Altså drejer det sig om at være sammen med ligesindede og opleve spændingen, der er forbundet med gruppens forskellige aktiviteter.

Noter til kapitel 3

1. Taylor "Football Mad" in Dunning, Eric (red.) (1971): *The sociology of Sport – selection of readings*. Cass, UK. s. 357.
2. Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1988): *The Roots of Football Hooliganism – An historical and Sociological Study*. Routhledge & Kegan Paul, London.
3. Samme s. 1.
4. Samme s. 5.
5. Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Waddington, Ivan (2000) "Towards a Sociological Understanding of Football Hooliganism as a World Phenomenon". *European Journal on Criminal Policy and Research*. Springer Netherlands.
6. Dunning, Eric; Murphy, Patrick; Williams, John (1988): *The Roots of Football Hooliganism – An historical and Sociological Study*. Routhledge & Kegan Paul, London. s. 244-245.
7. Armstrong, Gary; Giulianotti, Richard (2001): *Football Cultures and Identities*. Macmillian Press, UK. S. 35.

Årsagsforklaringer i det senmoderne

John H. Kerr

Reversal theory: Hvorfor gør fodbold-hooligans det, de gør?

John H. Kerr anvender en psykologisk analyseramme i sit forsøg på at forstå fanatiske fodboldsupportere. Han forsøger at besvare spørgsmålet; *hvorfor gør fodbold-hooligans det, de gør?* Han tager sit afsæt i den psykologiske teori: *reversal theory* (reversal betyder 'at vende på hovedet', eller 'forandring').

Reversal theory tager sit afsæt i menneskers kompleksitet, foranderlighed og i dets ukonstante opførsel og erfaring. Den fokuserer på, hvilke *dominanser*, der motiverer vores handlinger. Man kan altså som person i sine motiver for den adfærd, man udviser, have en såkaldt 'dominans' – altså et psykologisk træk – som er mere dominerende i forhold til andre mulige former for adfærd.

Eksempelvis kan man stille den samme opgave til en ufaglært, en elektriker, en historieprofessor, en billedhugger og en journalist. Måden, den enkelte forsøger at

nå frem til en løsning af opgaven på, kan være helt forskellig af den simple grund, at vi som mennesker reagerer forskelligt, når vi får stillet en opgave. Vi er så at sige domineret af en bestemt måde at tænke og handle på.

Blandt de centrale aspekter i denne reversal theory er nogle såkaldte *meta-motivations stadier*, der spiller en central rolle i organisationen og dominansen af folks motiver for handlen. Kerr opstiller yderpunkterne inden for fire meta-motivationale stadier, der er udtryk for en skala, hvor individet vil befinde sig et sted inde i mellem:

1. Telic-paratelic

– adfærden i det *telic* meta-motivationale stadie er veltilrettelagt og seriøs, hvorimod adfærden bevæger sig over mod det spontane og mere legende i det *paratelic* stadie.

2. Negativism – conformity

– personer i det negative stadie – *negativism* – føler generelt et behov for at

protestere mod ydre pålagte krav, mens personer motiveret af *conformity* (overensstemmelse) søger adfærd overensstemmelse med disse ydre krav

3. Sympathy – mastery

– en person motiveret af *sympathy-stadiet* er følsom og blid, i modsætning til en person i *mastery-stadiet*. Denne har behov for at være mester/leder for andre.

4. Autic – alloic

– i *autic-stadiet* er man optaget af sig selv, mens personer i *alloic-stadiet* er bekymret på andre menneskers vegne.

Inden for hvert af disse 4 meta-motivations stadier er pludselige forandringer (eller reversals) sandsynlige. Dog vil en bestemt type adfærd inden for disse have tendens til at være dominerende.

Personer kan opleve kombinationer af forskellige stadier på et hvilket som helst tidspunkt, men ifølge Kerr er der klare indikationer på, at visse kombinationer af meta-motivationsstadier og følelser, der hænger sammen hermed, er en meget central forklaringsfaktor, når man skal forsøge at forklare, hvorfor foldbold-hooligans opfører sig, som de gør.

Ifølge Kerr er det således sandsynligt, at hooligans udøver deres hooliganadfærd i et forsøg på at flygte fra kedsomhed ved at søge mod et meta-motivationsstadie, hvor *intens og 'høj' oplevelse* kan nydes. Hooligan-adfærd kan altså forklares ved en søgen efter opstemthed.

Kerr konkluderer ud fra sine empiriske studier, at hooligans generelt har en tendens til at være styret af *parateliciske* og *negativistiske dominanser*, hvorigennem de forsøger at opnå en impulsivitet og op-

stemthed, der skal rive dem ud af deres kedsomhed. Endvidere hævder Kerr, at individer handler mere irrationelt og primitivt – hvilket kan øge sandsynligheden for forekomsten af bestemte dominanser – når et stort antal mennesker er samlet som for eksempel på et fodboldstadion. Det kan få mængden til at forvandle sig til et farligt og frygtet monster.

Kerr fremhæver den enkelte hooligans behov for spænding og opstemthed ved at slå fast, at en af de største udfordringer for fodboldhooligans er at undgå politiet. De senere år er hooligans i stor stil begyndt at anvende mobiltelefoner, når de skal arrangere møder med rivaliserende grupper. I tillæg hertil giver den store opmærksomhed, myndighederne og dermed også politiet giver dem, en følelse af vigtighed og begejstring. Kerr fremhæver det aspekt, at politiets håndtering rent faktisk giver hooligans den fornøjelige følelse af bevågenhed og speciel opmærksomhed.

A police escort is an exhilarating the thing. I felt it to be exhilarating (*berusede*). I didn't particularly like the idea that I did, but I could deny that I was sharing something of the experience of those around me, who, their shouting momentarily muted by the deafening sound, now felt themselves to be special people. After all, who is given a police escort? Prime ministers, presidents, the Pope – and English football supporters.¹

Endnu en vigtig pointe i Kerrs teori er, at menneskers adfærd skal forstås ud fra den subjektive mening, som den pågældende aktør selv tillægger deres adfærd. Den fare og risiko, som aktøren oplever ved delta-

gelse i hooligankulturen, tildeler ham en opstemthed og 'høj' oplevelse.

Hooliganadfærd er derfor ikke nødvendigvis ondskabsfuld, men er først og fremmest et middel til at opnå spænding og komme af med indestængte følelser. Kerr pointerer dog, at visse personer i hooligan-kategorien falder uden for denne beskrivelse, da de er totalt afhængige af ondskabsfuld adfærd og tilfældig vold.

For at afslutte med det spørgsmål Kerr stillede sig selv, så gør fodbold hooligans det, de gør af flere forskellige psykologiske grunde. Heri ligger der således en klar afstanden til Leicester-gruppens centrale pointe vedr. 'den hårde engelske arbejderklasse'. Den forklaring kan ikke længere bruges, mener Kerr. Den er ikke længere tidssvarende, da diverse psykologiske forskelle langt fra følger de forskellige socialgrupper. Altså kan en person fra socialgruppe 1 og 4 sagtens handle på samme måde. Den menneskelige irrationalitet i relation til hooliganfænomenets gruppekultur er således potentielt ligeså meget til stede hos socialgruppe 1 som i socialgruppe 4. Den moderne hooliganisme udspringer altså, ifølge Kerr, klart af nogle psykologiske grunde snarere end nogle sociale faktorer så som eksempelvis socialgruppe/ social status.

Maffesoli - Retraditionalisering og stammekrig Aftraditionalisering eller retraditionalisering

Som reaktion på tidligere præsentation vedrørende Giddens tanker om aftraditionaliseringen af det senmoderne samfund, peger sociologen *Michel Maffesoli* på, at visse individer søger mod og danner en ny slags fællesskaber, altså at der er tale om en form for *retraditionalisering*. Hvor Giddens taler om løsrivelsen fra de traditionelle fikspunkter i forrige samfundsformer, og om at individet skal forme sin egen 'selvbiografi', hævder Maffesoli i modsætning hertil, at

The conformism of youth, the passion for likeness within groups or 'tribes', the phenomena of fashion, standardized culture, up to and including unisexualization of appearance, permits us to claim that what we are witnessing is the loss of the idea of the individual in favour of a much less distinct mass.²

I det senmoderne samfund, som Giddens bearbejder, kræver alle handlinger overvejelse og begrundelse, altså at beslutninger træffes på rationel og reflektiv vis. I modsætning hertil, argumenterer Maffesoli for, at individualiseringsprocessen er ovre, og at individet ikke længere er herre over sig selv, men i større udstrækning søger mod fællesskaber, der skal tilvejebringe en form for identitet. Som følge heraf sker:

.....
A reorientation towards goals near to hand, genuinely shared feelings; in short all those things which constitute a world: customs and rituals which are 'taken for granted'.³

Med andre ord sker der i det senmoderne samfund en reorientering mod det lokale, de fælles følelser, traditioner og ritualer. Maffesoli forklarer denne søgen efter fællesskaber ud fra en forestilling om, at individet kun kan finde tilfredsstillelse i relationen med andre. Det vil sige, at individet i sin søgen efter tilfredsstillelse er nødsaget til at drage imod de nye fællesskaber, der dannes i det nutidige samfund. Individet søger i sådanne fællesskaber efter en 'vi'-følelse.

Stammer i det senmoderne samfund?

Disse fællesskaber tager form af, hvad Maffesoli kalder *neo-tribale fællesskaber* eller *neostammer*. Det afgørende for dannelsen af neostammer er følelser og emotionel handle, der – frem for rationalitet – bliver udgangspunkt for en kollektiv identitet. Følelserne for fodbolden, og ikke fornuftige rationaler omkring behov og funktioner såsom orientering efter sociale og økonomiske vilkår, skal altså i vores samfund forklare valg af tilknytning til hooligan-grupperinger.

Medlemskabet af en sådan neostamme/fællesskab skaber en følelse af tryghed og identitet for den enkelte. Som et bolværk mod samfundets forandringer giver tilhørsforholdet til stammen en følelse af relativ stabilitet. Fangrupperinger omkring sport hører til den slags neostammer, der giver en styrkelse af identiteten gennem

den kollektive aktivitet. Maffesoli refererer specifikt til en '*theory of fellow-feeling as identification*', der er med til at give gruppen sammenhængskraft. For ifølge denne teori finder mennesket gennem massen en mulighed for ekstatisk flugt fra selvet.

Det er netop denne '*fellow-feeling as identification*', der er limen i den type neostamme, som hooligangrupperingen udgør.

Kontakten med andre mennesker skaber et fællesskab. Da det enkelte menneske, gennem et netværk af for eksempel kultur, smag eller kommunikation, er forbundet med andre, kan det ikke isoleres. Fysiske eller mentale ligheder imellem neostammens medlemmer er kernen i oprettholdelsen af fællesskabet. Gennem forskellige ritualer såsom optagelsesriter, specielle tøjstile, prydelser og dyrkelse af gruppens værdier udspiller den kollektive identitet sig. Offentlige fora, for eksempel fodboldstadions, bliver følgelig brugt til præsentation og skueplads for gruppeidentiteten.

Individets følelser for klubben og spillet og det engagement, den enkelte sætter i neostammen, er afgørende for fastholdelse af medlemskabet af supportergruppen.

Valgets magt

I modsætning til præmoderne stammer er neostammerne kendetegnet ved, at medlemmerne er medlemmer af eget valg. Ved medlemskab af neofællesskaberne er medlemmer med til i en vis udstrækning at definere indholdet af fællesskabets rammer.

Man er på den anden side ikke tvunget til at være medlem af neostammen, og det er muligt at fravælge sig et fællesskab og vælge et andet, ligesom det er muligt at være medlem af flere samtidigt. Medlem-

mers øvrige sociale identitet er uden betydning for medlemskabet i supportergrupperne.

Da neostammerne i høj grad er karakteriserede ved at være bundet sammen gennem unikke og æstetiske oplevelser, kan det hævdes, at man ved valg af neostamme samtidigt vælger sig den specifikke livsstil, der hører til stammen. Der er, som nævnt ovenfor, sket en mangfoldiggørelse af individets valgmuligheder som følge af aftraditionaliseringen i vores samfund. Bl.a. skal der foretages *livsstilsvalg*, idet livsstilen er blevet et centralt element i at opretholde en kontinuerlig fortælling om sig selv. Ved at støtte sig til livsstilelementer som bestemte tøjvaner, handlemåder, mødesteder og spisevaner får individet en følelse af stabilitet.

Livsstile er i stort omfang knyttet til grupper i samfundet. Det kan derfor være nyttigt at anskue neostammerne, og i særdeleshed fanggrupperinger som *livsstilsenklaver*. Neostammerne kan skabe tryghed for deres respektive medlemmer ved at tilbyde dem en livsstil, der fungerer som et materielt udtryk for gruppen. Det er netop gennem livsstilens udseende og form, at gruppen kan udtrykke sig i forhold til omverdenen.

Med det trufne livsstilsvalg forpligter man sig til dens udtryk. Det vil sige, at neostammen gennem sin livsstil 'brænder' sine medlemmer. Maffesoli opererer i denne sammenhæng med begrebet "maske"⁴. Altså at man ved indtrædelse i neostammen får lov at påføre sig dens respektive stammes maske. Ved at påføre sig den maske, som resten af gruppen bærer, bliver man en anden, end man hidtil har valgt at være, og man opsluges dermed af gruppeidentiteten.

På samme tid, som stammen giver visse retningslinjer og rammer gennem livsstil, er medlemmerne med til at konstruere stammens selvsamme livsstil og udtryk. Da stammernes grænser er en del af stammens selvforståelse og bygget på de kollektive følelser, kan medlemmerne selv være med til at definere og konstituere de regelsæt og rammer, der gælder inden for stammen/fællesskabet. De enkelte medlemmers engagement i fællesskabet fungerer samtidig som garant for sammenhængen i fællesskabet, da det netop bygger på de kollektive følelser.

Til trods for livsstilens relativt materielle fundament kan andre faktorer end forbrugsmønstre spille ind i medlemskabet af stammen. Altså er det ikke, for eksempel medlemmernes mærkevaretøj - selvom det for nogle casualgrupper er det vigtigt - der er afgørende for medlemskabet af hooligan-grupperingen. Det er derimod engagementet i fællesskabet, der bliver udvist.

Men det er ikke kun internt i gruppen, at individet får del i magt. Selve medlemskabet af en gruppering manifesterer en form for magt, der forekommer, når mange mennesker står sammen omkring at opnå noget fælles. Som eksempel kan det pointeres, at de italienske ultras ved kampe helt har undladt at heppe på deres respektive hold eller er begyndt at gå imod deres 'eget' hold. På denne måde har de kunnet tvinge visse handlinger igennem, som de ønskede klubberne skulle gøre. Klubberne er afhængige af den atmosfære, deres fans skaber under kampene samt kontingent og billetsalg, hvorfor supporterne har en magt, de kollektivt kan udøve.

Fristedet

Dannelsen af neostammerne kan således ses som et modtræk mod den radikale individualisering. Det vil sige, at neostammen giver sine medlemmer muligheden for at få et fristed midt i det senmoderne samfunds kompleksitet med de mange forskellige systemer og institutioner, som skal tage vare på den enkeltes behov.

Denne 'overinstitutionalisering' lever imidlertid ikke op til de krav, som dele af befolkningen stiller. De har et ønske om og en vilje til at fornemme livet uden for institutionernes abstrakte regler og sprog. De institutionelle rammer tilbyder tryghed og sikkerhed, men de giver ikke individet mulighed for at 'finde sig selv'. Det er i denne sammenhæng, at neostammerne, for eksempel i form af fangrupperinger, byder sig som et fristed, hvor 'noget virkeligt', der ikke er institutionaliseret ihjel, kan opleves.

I dagligdagen opleves tab af kontrol med egen tilværelse. Et 'fristed' giver individet mulighed for at føle en vis kontrol og autonomi i forhold til sit liv, og som noget afgørende, at man har en fornemmelse af, at man selv har været med til at skabe normer 'kulturen' – fristedets normer og spilleregler – og at det ikke 'blot' er et institutionelt produkt.⁵

Skrøbelige fællesskaber

Det kan hævdes, at neostammerne er skrøbelige på grund af, at også de er underlagt individualiseringen. Fordi medlemmerne af neostammerne relativt frit kan fravælge sig fællesskabet, er det konstant under pres.

Det senmoderne samfund indeholder en mangfoldighed af neostammer, hvilke er forholdsvis frie at vælge imellem. Den-

ne trussel om at forlade fællesskabet, der kan have negative konsekvenser, især ses disse når gruppen er relativt lille. På grund af den indbyggede usikkerhed eksisterer gruppen med en konstant angst, der som konsekvens medfører en slet skjult tendens til aggression og intolerance. *Loyalitet* og *opmærksomhed* kan identificeres som de to primære årsager til aggressionen, og deraf volden hos neostammer. Stammens overlevelse er afhængig af det enkelte medlems loyalitet overfor fællesskabet. Til at teste denne loyalitet kan netop volden bruges.

Gruppens eksistens er konstant usikker. Derfor er det vigtigt for neostammen at gøre opmærksom på sig selv for at cementere sin eksistens. Fællesskabets overlevelse er da direkte afhængig af gruppens evne til at tiltrække sig opmærksomhed. Nødvendigtvis må gruppen, for at skabe sig selv en identitet, gøre sig forskellig fra den omkringliggende verden. Der bliver for at fastholde gruppens medlemmer opstillet en klar distinktion mellem 'os' og 'dem', og i denne 'os-mod-dem'-kultur er fjenden de andre stammer, som man er nødsaget til at forsvare sig imod.⁶

Det er klart, at ovenstående teoretiske afsnit på mange måder behandler nogle idealtypiske problemstillinger. Der er i det senmoderne samfund på mange måder øget valgmulighed for individet, men hvorvidt handlingskompetencen er lige stor for alle i samfundet kan diskuteres. Klasse, køn og etnicitet har stadig betydning for den enkelte, fx i forhold til valg af livsstil. Samtidigt er man i det senmoderne samfund stadig påvirket af forhold som lovgivning, sprog, politiske ideologier, værdier og holdninger. Til trods for dette giver Maffesolis begreber omkring dannel-

Reds away!

Liverpool away. The day they won the title under Kenny Dalglish. As usual, we were stuck in the fucking corner at Anfield, getting verbals all afternoon, when they scored. I just snapped, literally: I snapped the seat off and launched it like a boomerang towards that mouthy wanker Bruce Grobbelaar. Instead of knocking his head off, the seat flew past a copper's head, missing by inches. The next thing I knew I was flying through the air. [...] ?

I nearly went down for that one: it was only the quick thinking of a local brief in court that saved my bacon. He told the judge about my good services in the Merchant Navy, which went down well. I was less thrilled when he started his summing-up speech with the words "I a Liverpool season-ticket holder", but to be honest he played a blinder. The judge more or less told me to fuck off out of the country back to the Merchant Navy, and that was that.

Although I was lucky there, my football-related offences were beginning to

stack up and I knew it was only a matter of time before fines and banning orders would be replaced with custodial sentences. But it was a price I was ready to pay. That's what sets you apart from the rest of the firm – the willingness to go that extra ten yards for the cause. I was prepared to gamble my lifestyle, love life, emotions, everything to earn Tottenham's firm the respect and public profile I thought it deserved.

Why did I choose Spurs out of all the London teams? First of all, Spurs chose me, took my heart long ago. Millwall, Chelsea, West Ham... it would all have been too easy, too obvious. It's a London thing. We're the fucking Real Madrid of London, except we have a town hall instead of a cathedral. If you can't get your head around that, it's not my problem.

Gloser:

getting verbals: tilråb; blive svinet til

blinder: toppræstation

sen af neostammer et værdifuldt i værktøj for forståelsen af hooliganlignende grupperinger i vores samfund.

Neostammen er i stand til gennem fælles unikke og æstetiske oplevelser at opløse det enkelte individ i massen. Som en konsekvens af den aftraditionalisering, rationalisering og rutinisering af livet som det senmoderne samfund har udviklet sig imod, jagter individet det 'autentiske', at føle 'the buzz'. Neostammerne, så som hooligan-

grupperne, kan netop bringe denne *autenticitet* igennem spænding og unikke oplevelser. Hvordan en sådan følelse rent faktisk opnås, vil vi nu se nærmere på.

Csikszentmihalyi - Go with the Flow

Flow-teorien

Den tidligere hooligan *Dougie Brimson*, kan klart og tydeligt fortælle, hvorfor han og hans venner var indblandet i hooliganismen:

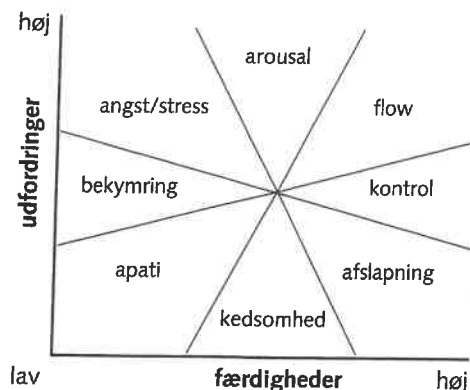
.....
The main reason for that is because being involved in football violence is the most incredibly exciting and enjoyable thing.⁸

Man hører ofte om, at tilhængerne under kampe og konfrontationer får et '*adrenalin-kick*', '*'sus*', '*'rush*' eller '*'buzz*'. Brimson påpeger, hvorledes hooliganakten netop giver supportereren en sådan ekstrem oplevelse, som han referer til som '*the buzz*':

.....
... the adrenalin rush never tails off and it is that buzz that is so attractive – you could even say addictive (*afhængigheds-skabende*). You might not even have any kind of fight, you might even be running, but it's that buzz a mixture of fear, anger, elation (*opstemthed*) and anticipation, that gets hold of you.⁹

Til analyse af denne form for følelsesmæssig oplevelse har *Mihaly Csikszentmihalyi* udformet teorien om *flow*. Denne model omhandler menneskers evne til at fordybe sig i en aktivitet, hvorved selvet forsvinder og bliver fuldstændigt opslugt af aktiviteten. Denne oplevelse kaldes '*flow experience*' og kendetegnes ved en tilstand af intensivt engagement, dyb koncentration, manglende tidsfornemmelse og fravær af bevidsthed om selvet.

Figur 4.1

Kilde: Csikszentmihalyi (2005): Flow og engagement i hverdagen.

Koordinatsystemet i figur 1.1, med *udfordringer* ud af y-aksen og *færdigheder* ud af x-aksen, indikerer, at hvis flow-oplevelsen skal opnås, må individet nødvendigvis være i en form for ligevægt mellem på den ene side vedkommendes færdigheder og på den anden side de udfordringer, der ligger i den pågældende aktivitet.

Man kan for eksempel forestille sig at Børge, der er et muskelbunt på 100 kg, finder det en anelse kedsommeligt at have siddet på sit værelse og spist chips og set fodbold det sidste års tid. Hans vurdering af sine færdigheder er altså alt for høje i forhold til de udfordringer, han møder, og han føler en manglende stimulering.

Børge vælger derfor at tage med sine venner til en kamp mellem FC Nordsjælland og Millwall. Da han hepper livligt på FC Nordsjælland, der får udlignet til 3-3, føler han, at gennem sine råb og kast af alskens materiale har han del i holdets præstation. Hans udfordringer passer i denne situation bedre overens med hans færdigheder. Han er, så at sige, rykket ud ad udfordringskoordinataksen.

Men da en flok Millwall-fans pludselig er kommet ind på FC Nordsjællands del af tribunen, og en vild tumult opstår omkring Børge, bliver han ekstatiske. Knytnæverne flyver, og pludselig er Børge i kamp med to mand. Hans udfordringer er store, da de to Millwall-hooligans har været i situationen et utal af gange før, men hans færdigheder i form af hans styrke og vildskab stemmer overens med udfordringen, og Børge opnår tilstanden af flow. I flow-tilstanden kan han nyde aktiviteten fuldt ud. Den store smerte fra slag i ansigt og ribben føles ikke, da han blot mærker *'the flow'*. På denne måde øges Børges styrke, og hans smertetærskel bliver langt højere.

Men hvis udfordringsniveauet bliver for højt - man kunne forestille sig i form af for mange modstandere eller våben - i forhold til hans færdigheds- og erfaringsniveau, kan han i stedet for opleve angst.

Det er selvfølgelig ikke nødvendigt for en hooligan at være en stor og stærk mand. Færdigheder i hooligan-sammenhæng kunne tænkes at tage alle mulige andre former, så som opfindsomhed mht. at finde på kamptræk og nye ritualer, særlig brutalitet, evne til at slå eller sågar bruge våben af en slags.

Flow i fællesskabet

Det er det enkelte fællesskabs evne til at skabe sådanne flow- eller spændingsoplevelser, der gør det attraktivt for individet at søge ind i dem. Det blev i afsnittet om Maffesoli påpeget, at den institutionalisering, der er sket i vores samfund, har lagt en række abstrakte rammer og begrænsninger omkring individet. Det er i en søgen efter autenticitet, væk fra institutionernes snærende bånd, at neostammen, fx

i form af en hooliganlignende gruppering, kan tilbyde dens medlemmer noget. Nemlig unikke og æstetiske oplevelser, altså flow.

Situationer, hvor individet *'glemmer sig selv'*, er i det senmoderne i høj grad forbundet med den livskvalitet, der efterstræbes af den enkelte. At mærke suset er så at sige i sig selv en værdi. I visse frirum, såsom på fodboldstadion, kan fremdrives en følelse af dette autentiske *'sus'*.

I denne sammenhæng kan det være nyttigt at fremhæve Giddens begreb om *'opdyrkede risici'*. Det vil sige, at typer af risici bliver attraktive i den forstand, at de giver individet mulighed for at gå til grænserne af den rutinerede hverdag og derved få adgang til oplevelser og udvise adfærd der ikke er mulige inden for den institutionelle refleksivitet. Det kan fx være mulighed for at demonstrere mod, dygtighed eller styrke. På denne måde får man mulighed for at føle autenticitet ved at udsætte sig selv for, så at sige, unødige risici.

I Brimsons fortid, hvor han var indblandet i hooliganlignende aktivitet, genkender han netop denne form for opdyrket risiko i de såkaldte *'extreme sports'*:

.....
Surely, if sports such as snowboarding and bungee jumping are about placing oneself at risk and overcoming your fears to experience elation and relief, it does not take a genius to work out that exactly the same thing applies to hooliganism.¹⁰

Det er denne mulighed for at opløse det enkelte individ i massen gennem unikke og autentiske spændingsoplevelser eller flow-oplevelser, som giver *'the buzz'*, der

udgør det senmoderne menneskes tiltrækning af gruppen..

Kapitlet har gennemgået nogle af de mange årsagsforklaringer på hooliganisme. Det fremgår tydeligt, at forklaringsmodellerne har ændret karakter med samfundets udvikling. Fra en konstatering af,

at langt størstedelen af hooligans tilhørte arbejderklassen til en erkendelse af, at de udgør en meget broget skare. Således kan der ikke udledes nogen endegyldig forståelse af hooliganismen, hvilket gør det vanskeligt at dæmme op for udskejelserne.

Noter til kapitel 4

1. Buford, Bill (1990): *Among the thugs*. Vintage Departures – Vintage Books a Division of Random House, Inc., New York.
2. Maffesoli, Michel (1996): *The Time of Tribes – The Decline of Individualism in Mass Society*. Sage Publications, London. s. 65.
3. Maffesoli, Michel (1996): *The Time of Tribes – The Decline of Individualism in Mass Society*. Sage Publications, London. p. 41.
4. Maffesoli, Michel (1996): *The Time of Tribes – The Decline of Individualism in Mass Society*. Sage Publications, London. p. 91.
5. Drotner, Kirsten (1995): *At skabe sig - selv: ungdom, æstetik, pædagogik*. Gyldendal.
6. Larsen, Michael (2004): *Hooliganisme i Danmark – en sociologisk undersøgelse af hooliganisme i Danmark*. Aalborg Universitet.
7. Tanner, Trevor (2006): *Tottenham Massiv*. John Blake Publishing Ltd., London.
8. Brimson, Dougie (2000): *Barmy Army – The Changing Face of Football Violence*. Headline Book Publishing, UK. p. 56.
9. Brimson, Dougie (2000): *Barmy Army – The Changing Face of Football Violence*. Headline Book Publishing, UK. p. 57.
10. Dougie (2000): *Barmy Army – The Changing Face of Football Violence*. Headline Book Publishing, UK. p. 56.

Religion og ritualernes betydning og magt

Der er ingen tvivl om, at man kan drage flere paralleller mellem fodbold og religion. De er begge sociale institutioner med fællesskabsdannelsen som et centralt aspekt. Fodbold har, på mange måder ligesom religion, rituel karakter.

Den enkelte fodboldspiller kan have sine egne ritualer (fx at tage højre støvle på før den venstre, at binde venstre støvle før højre etc.). Nationalmelodien er et ritual, som er gældende for såvel spillere som tilskuere. Og også fans'ene har et hav af forskellige former for rituelle handlinger, som de udfører før, under og efter kampen. Fx synger Liverpoolfans både før og i slutningen af holdets kampe sangen "You'll never walk alone". En klar ritualistisk handling, der er med til at smede fællesskabet sammen.

I Argentina har man et sted oprettet et decideret trossamfund, der har fodboldlegenden *Diego Maradona* som samlingspunkt. *First Maradonian Church* hedder det. Deres tidsregning starter ved Marado-

na fødsel, julen afholdes på Maradonas fødselsdag og Maradonas egen selvbiografi udgør trossamfundets bibel. Personer, der på den ene eller anden facon, har haft hjulpet Maradona i hans karriere betegnes som disciple.

I forbindelse med VM i fodbold i 1998 regnede man Ronaldo (Milan) for at være verdens bedste spiller. I Indien blev han i den sammenhæng nærmest tilbedt som en gud. I et hinduistisk tempel er han sågar blevet afbildet som en gud, der genfødes af en gudinde kaldet Durga. Grunden hertil var, at Ronaldo ikke indfrie forventningerne ved VM i 1998, og derfor bad hinduerne Durga om at give ham den nødvendige energi og styrke, så han kunne spille optimalt til det kommende VM – hvilket han så rent faktisk gjorde...!

I Danmark ansøgte FCK-fanfraktionen 'Copenhagen Lads' i 2005 kirkeministeriet om at blive anerkendt som et trossamfund. De betragter sig selv som et åndeligt fæl-